

YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALKA AÇIK ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
RAPORLARI ANALİZİ: BORSA İSTANBUL'DA BİR
UYGULAMA

DENİZ ERGİNER

(16300005018)

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Saygılı

İzmir, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ JÜRİ ONAY SAYFASI

Bu tezi okuduğumu ve görüşüme göre yüksek lisans derecesi için bir tez olarak kapsam ve nitelik açısından tam olarak yeterli olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Saygılı

Bu tezi okuduğumu ve görüşüme göre yüksek lisans derecesi için bir tez olarak kapsam ve nitelik açısından tam olarak yeterli olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Yücel Öztürkoğlu

Bu tezi okuduğumu ve görüşüme göre yüksek lisans derecesi için bir tez olarak kapsam ve nitelik açısından tam olarak yeterli olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Coşkun Küçüközmen

Doç.Dr. Çağrı Bulut
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

TEŞEKKÜR

Tez çalışmasının planlanmasında, yazılmasında, yürütülmesinde ve tamamlanmasında ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi birikimi ve tecrübelerinden yararlandığım, çalıőmamı bilimsel temeller ışığında Őekillendiren, sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Ebru SAYGILI' ya teşekkürlerimi sunarım.

Deniz ERGİNER

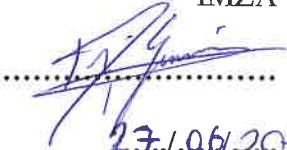
İzmir, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunmuş olduğum 'Türkiye' de Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporları: BIST 100 Şirketleri Üzerinde İnceleme' adlı çalışmamın, araştırma aşamasında tamamlanma aşamasına kadar olan tüm süreçte, tarafımdan bilimsel ahlak, gelenek ve temellere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Deniz Erginer

İMZA

27.06.2019

ÖZ

HALKA AÇIK ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI ANALİZİ: BORSA İSTANBUL'DA BİR UYGULAMA

Deniz ERGİNER

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası Ticaret ve Finans Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ebru SAYGILI

2019

Sürdürülebilirlik kavramı, çevre, turizm, mimari alanlarının yanı sıra işletmelerde ve ekonomide sürekli olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan işletmelerin sürdürülebilirlik raporları, Küresel Raporlama Girişimi Rehberi'ne dayanarak ekonomik, çevre ve sosyal kategorilerinde incelenerek, bu işletmelerde sürdürülebilirlik ile ilgili kavramların ne ölçüde açıklandığının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın kapsamında BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketlerin sürdürülebilirlik raporları Nvivo programı ile içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiş ve BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan şirketlerin sürdürülebilirlik kavramını nasıl raporladığına ilişkin analiz sonuçları değerlendirilmiştir. Ekonomik sürdürülebilirlikte en çok değinilen unsur ekonomik performans, çevresel sürdürülebilirlikte ürün ve hizmetler, sosyal sürdürülebilirlikte ise istihdam ile iş sağlığı ve güvenliği olmuştur. Ayrıca çalışma kapsamında gerçekleştirilen regresyon sonuçlarına göre, firma yaşı ve çalışan sayısı arttıkça şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının içeriği de daha kapsamlı hale gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Küresel Raporlama Girişimi (GRI), BIST Sürdürülebilirlik Endeksi

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF SUSTAINABILITY REPORTS OF PUBLIC COMPANIES: EVIDENCE FROM BORSA ISTANBUL

Deniz ERGİNER

Msc / PHD, International Trade and Finance

Advisor: Asst. Prof. Ebru SAYGILI

2019

The concept of sustainability is continuously used in the environment, tourism, architecture, businesses and economy. In this study, the sustainability reports of public companies listed in BIST Sustainability Index are analysed under economic, environment and social categories identified by in the Global Reporting Initiative Reporting Guide to determine the disclosure practices of listed companies about sustainability issues

The sustainability reports of companies listed in BIST Sustainability Index are analysed with content analysis using Nvivo software programme and the result of the analysis are evaluated. The results of the study indicate that the most highlighted issues are as follows; in economic sustainability economic performance, in environmental sustainability products and services, in social sustainability employee and, health and safety issues. Further, the results of the regression analysis indicate that as the firm age and number of employees increase firms issue more comprehensive sustainability reports.

Key Words: Sustainability, Global Reporting Initiative (GRI), BIST, Sustainability Index

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR METNİ.....	iii
YEMİN METNİ.....	vi
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xii
KISALTMA LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMINI DEĞERLENDİRME

1.1.Sürdürülebilirlik Kavramı.....	3
1.1.1.Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihçesi.....	4
1.2.Sürdürülebilirliğin Temel Unsurları.....	5
1.2.1.Ekonomik Sürdürülebilirlik.....	5
1.2.2.Çevresel Sürdürülebilirlik.....	6
1.2.3.Sosyal Sürdürülebilirlik.....	7
1.3.Sürdürülebilirlik Stratejisi	8
1.3.1.Kurumsal Sürdürülebilirlik.....	9
1.3.2.Sürdürülebilirliğin Gerçekleşmesi için Gerekli Unsurlar.....	9

2.BÖLÜM SÜRDÜRÜLEBİLİLİK KAVRAMININ SOSYAL BOYUTU, TÜRKİYE VE DÜNYA AÇISINDAN RAPORLAMA YAKLAŞIMLARI

2.1.Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu.....	11
2.2.Türkiye’de Sürdürülebilirlik.....	12
2.2.1.Sürdürülebilirlik Endeksleri.....	14
2.2.1.1.BIST Sürdürülebilirlik Endeksi.....	16
2.2.1.2.Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi.....	18
2.3.Sürdürülebilirlik Raporlaması.....	19
2.3.1.Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative GRJ).....	20
2.3.1.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Prensipleri ve İlkeler	23
2.3.1.2. Raporlama Esasları	23
2.3.1.3. Türkiye ve Küresel Raporlama Girişimi.....	25
2.3.1.4. Türkiye’deki Sürdürülebilirlik Raporları için Yapılan Bir Araştırma.....	26
2.3.1.5. Sürdürülebilirlik Raporlaması Yaklaşımları.....	27
2.3.1.6. Uygulama Farklılıkları.....	28
2.4.Literatür Taraması.....	34
2.4.1.Türkiye’deki Sürdürülebilirlik ile İlgili Çalışmalar.....	34
2.4.2.Dünya’daki Sürdürülebilirlik ile İlgili Çalışmalar.....	37

3.BÖLÜM BORSA İSTANBUL’DA YER ALAN ŞİRKETLERE YÖNELİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	35
3.2.Araştırmanın Yöntemi ve Veri Seti.....	35
3.3. Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Değerlendirmeler	41

3.4 İstatistiksel Analiz.....	58
SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA.....	64
EKLER.....	71

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Sürdürülebilirlik Raporlaması'na Dair Kuruluşlar.....	10
Tablo 2. Sürdürülebilirlik ile İlgili Endeksler.....	15
Tablo 3. GRI Gelişim Süreci.....	22
Tablo 4. Sürdürülebilirlik ile İlgili Raporlama Çerçeveleri.....	24
Tablo 5. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Avantajları.....	27
Tablo 6. Araştırma Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporları İncelenen Kuruluşlar.....	35
Tablo 7. Araştırma Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporları İncelenemeyen Kuruluşlar.....	37
Tablo 8. Ekonomik Sürdürülebilirlik ile İlgili İncelenen Unsurlar ve Frekanslar....	38
Tablo 9. Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili İncelenen Unsurlar ve Frekanslar	39
Tablo 10. Sosyal Sürdürülebilirlik ile İlgili İncelenen Frekanslar	40
Tablo 11. Sürdürülebilirlik Raporları İncelenen Şirketlerin Sektörlere Göre Sınıflandırması.....	42
Tablo 12. Ekonomik Sürdürülebilirlik ile İlgili Anahtar Kelimelerin Analiz Sonuçları.....	43
Tablo 13. Ekonomik Sürdürülebilirlik Unsurları.....	43
Tablo 14. Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili Anahtar Kelimelerin Analiz Sonuçları.....	44
Tablo 15. Çevresel Sürdürülebilirlik Unsurları.....	45
Tablo 16. Sosyal Sürdürülebilirlik ile İlgili Anahtar Kelimelerin Analiz Sonuçları.....	46
Tablo 17. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş.....	48
Tablo 18. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: İnsan Hakları.....	49

Tablo 19. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: Toplum.....	50
Tablo 20. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: Ürün Sorumluluğu.....	50
Tablo 21. Ekonomik Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları.....	51
Tablo 22. Çevresel Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları.....	52
Tablo 23. Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları: İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş.....	53
Tablo 24. Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları: İnsan Hakları.....	55
Tablo 25. Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları: Toplum.....	56
Tablo 26. Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları: Ürün Sorumluluğu.....	57
Tablo.27. Tanımsal İstatistikler.....	59
Tablo.28. Model Özeti.....	59
Tablo.29. Varyans Analizi: Anova Tablosu.....	60
Tablo.30. Katsayı Tablosu.....	60

ŞEKİL

Şekil1. Rapor Yayınlanma Yılları.....22

KISALTMA LİSTESİ

AA1000	: Accountability 1000
AA1000AS	: Assurance Standard
AB	: Avrupa Birliği
BIST	: Borsa İstanbul A.Ş.
BM	: Birleşmiş Milletler
CDP	: Carbon Disclosure Project
CERES	: Coalition for Environmentally Responsible Economies
COP	: Communication on Progress
CSR	: Certificate Signing Request
DJSI	: Dow Jones Sustainability World Index
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EIRIS	: Ethical Investment Research Services Limited
ESI	: Environmental Sustainability
IFC	: International Finance Corporations
ISS	: Integrated Service Solutions
ISO 26000	: International Organizations for Standardizations
İETT	: İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünelleri İşletmeleri
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
OECD	: Organization for Economic Co-Operation and Development
SPK	: Sermaye Piyasaları
SRI	: Socially Responsible Investment
TAVHL	: TAV Havalimanları
TSKB	: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası

UNEP : United Nations Environment Programme

UNGC : United Nation Global Compact

UNPRI : United Nations Principles of Responsible Investment

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik kavramının kapsamlı bir şekilde yazılmış olan Brundtland Raporu'ndan sonra sürdürülebilirlik kavramı oldukça gelişmiştir. Zaman içerisinde sürdürülebilirlik kavramının artması ve günümüzde kullanılması amaçlanmıştır. Kısa ve öz tanımıyla sürdürülebilirlik; sürekliliğin gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayarak devam etmesi ve kısıtlanmadan daimi olabilme özelliğini korumasıdır. Sürdürülebilirlik kavramının tarihsel geçmişine bakıldığında ise, 1960'lı yıllara dayandığı görülmektedir. Nitekim 1960'lı yıllardan itibaren uzmanlar, çevre ve çevre duyarlılığına karşı dikkat çekmişlerdir. Büyümenin sınırları adında 1972 yılında Roma Kulübü tarafından çalışma yayınlanmıştır. Bu çalışmada amaç; sorunlara en aza indirmek ve denetim olmadan yapılan büyümenin son bulmasıdır. Bu çalışma Sıfır Büyüme Raporu olarak rapor haline getirilip, her ülkede farklı çalışmalar başlatmış ve ekonomik gelişimi, sanayi sürecini, çevreyi daha koruma politikasını başlatmıştır (Tekeli, 2001).

20.yüzyıldan 21.yüzyıla kadar devam eden sürdürülebilirlik kavramının günümüz ve gelecek kuşakların ortak kaygılarını içermesi birçok akademik ve uygulamalı araştırmalara konu olması sonucunu doğurmaktadır. Kavramsal tanımı ele alındığında sürdürülebilirlik, kaynakları kullananların bugünden gelecek neslin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için eylem ve faaliyetlerini düzenlemelerini içermektedir. Bu şekilde başta şirketlerin çevre içerisindeki sürdürülebilirlik değerlerini gözetim altına alarak sosyal adalet ve ekonomik refah sağlanması amaçlanmaktadır (Ağca, 2002).

Bu bağlamda, John Elkington 1997 yılında raporlama sistemini yeni boyutlara ulaştırmış ve Üçlü Sorumluluk Raporlaması adını vermiştir (Öztürk, 2018). Elkington tarafından geliştirilen ve Üçlü Sorumluluk olarak adlandırılan sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlar günümüzde sürdürülebilirliğin sağlanması için bir arada ele alınmaktadır. Başka bir ifadeyle, tüm sistemler (ülkeler, işletmeler veya bireyler), sürdürülebilirliği sağlamak için bu üç boyutu bir arada değerlendirmek ve karşılıklı ilişkileri analiz etmek zorundadır. Ancak bu analizlerin yapılabilmesi için belli prensipler doğrultusunda oluşturulmuş olan standartlara ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim bu gereksinim sürdürülebilirlik raporlarının oluşmasına neden olmuştur.

Bu sonuç ile paydaşların ve menfaat sahiplerinin işletmelerle ilgili bilgi edinme ve karar verme süreçlerini etkilemektedir.

Sürdürülebilirlik raporları da ekonomik, çevresel ve sosyal göstergeleri irdelenerek işletmelerin sürdürülebilir uygulamaları belli bir prensibe göre yapmaları ve paydaşlarına gerekli bilgi verebilmeleri ve bu şekilde onlarında en doğru bilgiyi edinmeleri amaçlanmaktadır (Tekeli, 2001).

Küresel Raporlama Girişimi (GRI-Global Reporting Initiative), sürdürülebilirlik raporları arasında en çok kullanılan raporlama sistemidir. Sürdürülebilirlik raporlaması dünya çapında en güvenilir, tutarlı ve herkes tarafından uygulanabilir hale getirmek için belli standartlarla raporlama yapması sağlanmaktadır. Bu raporlama biçimi, raporlama ilkeleri ile birlikte, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçüp, raporlayabilmeleri için tüm ana detayları göstermektedir (Global Reporting Initiative, 2015).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan Küresel Raporlama Girişimi ilkelerine uygun olarak sürdürülebilirlik raporlarını hazırlayan işletmelerin Küresel Raporlama Girişimi’ne dayanarak sosyal kategorilerinin bildireleri incelenerek, bu işletmelerin sürdürülebilirlik düşüncesini bir değer olarak bildireleri sürdürülebilirlik kapsamında incelenmiştir. Özellikle GRI raporlama dahilinde sürdürülebilirlik çalışmalarını paydaşlarına açık hale getiren işletmelerin, paydaşları ortak noktada birleştirecek olan misyon ve vizyon bildirelerine bu düşünce sistemini yansıtabilmeleri sürdürülebilirlik raporlamasının önemli ölçüde artması ve sürdürülebilirlik ilkelerinin bu sayede gün geçtikçe artıp küresel çapta gelişmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmayla da, işletmelerin gerek var oluş nedenleri gerekse gelecek düşüncelerinde sürdürülebilirlik kavramını hangi boyutlarda ele aldıkları ve nasıl bir pozitif etki yaratmayı düşündükleri ortaya konmak istenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMINI DEĞERLENDİRME

1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

İşletmeler arasında hızla artan küresel rekabet hem dünyada hem de Türkiye’de işletmelerin yaşam sürelerini kısaltmıştır. İşletmelerde varlıkların devamlılığı sağlanabilmesi amacıyla sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı için birden çok tanımlama yapabilmek mümkündür. Sürdürülebilirlik kelime anlamı olarak, sürekliliğin gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayarak devam etmesi ve kısıtlanmadan daimi olabilme özelliğini korumasıdır. Sürdürülebilirlik, çevrede meydana gelen herkes tarafından kabul edilmiş, daimi olarak yenilenebilen bir ilkedir (Tekeli, 2001).

Sürdürülebilirlik farklı boyutları bulunan bir kavramdır ve çevrenin korunması, sosyal eşitlik ve ekonomik gelişimin birlikte olması gerekliliğini savunmaktadır (Pekdemir, 2006). Sürdürülebilirlik kavramı 1960’lı yıllarda ortaya çıkan, toplumun sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve insan kaynaklarının düzgün ve adil bir şekilde kullanımını sağlayan önemli bir kavramdır (Tekeli, 2001).

Bu tanımların ortak sonucu olarak; sürdürülebilirlik, işletmelere değer katmak amacıyla ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin şirketlerin kurumsal ilkeleriyle, karar faaliyetlerine değer katmak ve bu döngüyü yönetmektir. Sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla, Birleşmiş Milletler tarafından Brundtland Komisyonu toplanmıştır. Bu komisyon küresel çapta sürdürülebilirlik konusunda aktif olarak hizmet vermektedir. Brundtland Komisyonu sürdürülebilirlik kavramını ‘Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını göz ardı etmeden mevcut neslin ihtiyaçlarının karşılanması’ şeklinde tanımlamıştır ve o zamandan günümüze kadar gelişerek ilerlemektedir (Toprak, 2006). Birleşmiş Milletler’in sunmuş olduğu bildirmede amacı, doğanın insan gelişimi ve değişimine katkıda bulunmasını sağlamaktır. Sürdürülebilirlik kavramının çevre adına sağlanması oldukça önemlidir. Bunun insanlığa büyük oranda etkisi olduğu belirtilmiştir.

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun Ortak Geleceğimiz adlı raporu 1987 yılında yayımlanmıştır. Rapor sürdürülebilirlik tanımını ‘İnsanlık, kendi devamında gelen kuşaklarını riske sokmadan, kendi ihtiyaçlarının teminini

sağlayarak, sürdürülebilirliğini devam ettirme niteliğine sahiptir.’ şeklinde tanımlamıştır (Ağca, 2002).

Burada amaç insanlığın her evresinde doğanın katkılarıyla ilerleyişini sürdüreceğini belirtmektir. İnsanlık her ne kadar hızlı bir teknolojik gelişme içerisine girse de doğanın hep var olup, doğa sayesinde insanlığın amacına ulaştığını belirtmektir.

1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihçesi

Sürdürülebilirlik kavramının en çok kullanıldığı alan genellikle çevredir ancak farklı alanlarda da kullanılabilir. Sürdürülebilirlik kavramının tarihçesi yakın bir zamana dayanmaktadır. Sürdürülebilirlik için çevre ile ilgili düzenlemeler 1970 yılında yapılmıştır. Çevreyi geleceği hazırlayarak, olabilecek doğa ile ilgili tehditlerden uzak tutmak asıl amaç olarak düzenleme yapılmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı 1972 yılında çevre adına dünya kapsamında ilk değerlendirmeyi yapıp imzalamıştır. Çevre adına olan ilk düzenlemelerin yer aldığı ilk konferans Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'dır. Çevreyi düzenleyip, koruma altına alma ile ilgili teklifler ilk defa bu bildirme ile imzalanıp uygulanmıştır (Eşkin, 2017). 1987 yılından beri sürdürülebilirlik, herkes için özellikle çevreye daha kullanışlı kavrama dönüşmüştür.

Sürdürülebilirlik kavramı pek çok farklı alanda kullanılabilir. Ülkemizde birçok farklı alanda sürdürülebilirlik kavramı görülmektedir. Şirketler kendi endekslerini oluşturarak ta sürdürülebilirlik kavramını kullanmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramının geçmiş kırk yıl önceye dayanmaktadır (Lale, 2006).

Sürdürülebilirlik kelimesinin etimolojik kökü Latince “sustenerere” (sürdürmek) kelimesine dayanmaktadır. Kavramsal açıdan ise ormancılık, balıkçılık ve toprak bilimlerine dayanmakta olup, ilk olarak bu bilim dallarında kullanılmıştır. 18. yüzyılın sonunda Alman maden işçisi Carlowitz tarafından madencilik sektöründe kullanılan direklerin kereste plantasyonlarının verimliliğini artıracak şekilde yararlanılması ve sürdürülebilir niteliğe sahip olması anlamında kullanılmıştır. Daha sonra ise sürdürülebilirlik kavramı, tarım ve ekoloji alanlarında verimlilik kavramı ile ilişkilendirilmiş ve ‘engellere rağmen verimliliği koruyabilme’ olarak tanımlanmıştır. 19. yüzyılda ise özellikle gelişmiş ülkelerde karşılaşılan

çevresel sorunların etkisiyle, çevre hareketi sürdürülebilirlik kavramı ile birlikte bütünsel açıdan ele alınmaya başlanmıştır (Aksoy, 2013).

1972 yılında Stockholm’de Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı düzenlenerek, kaynakların kullanımında eşitlik, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile ilişkisi kurularak, sürdürülebilirlik kavramının gelişimine ve çevresel kalkınmaya yönelik uluslararası ilk adım atılmıştır. Kendi yetki ve sınırları çerçevesinde uygun bir çevre politikası oluşturulmasında tüm ülkelerin sorumlu oldukları, bu ülkelerin gelişmekte olan ülkelere ise kendilerine ait sorumlulukları yerine getirebilmeleri için yardım etmeleri ve bu konuda uluslararası işbirliği yapılması gerektiği belirtilmiştir. Aynı yıl Roma Kulübü tarafından “Büyümenin Sınırları” konu isimli bir rapor yayınlanmıştır (Çevre Mühendisleri Odası, 2017).

Raporun asıl hazırlanış amacı; dünya nüfusu ve ekonomik gelişim süresince karşılaşılabilecek sorunların önceden tahminine yönelik kullanılacak bir programın geliştirilmesi ve sunumudur. Ancak geliştirilen programdan öte, raporda geçen sürdürülebilirlik kavramı daha fazla tartışılmış ve gelecekteki çalışmalara da yön vermiştir (Aksoy, 2013).

1.2. Sürdürülebilirliğin Temel Unsurları

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyon’u sürdürülebilirlik kavramını 1987 yılında şu şekilde tanımlamıştır. İnsanlık, gelecek nesilleri kavrayarak, temel ihtiyaçların temelini sağlayarak, kalkınma hareketini sürdürülebilir kılar. Küresel dünyada rekabetin artması, tüketici ihtiyaçlarının artması ve tüketicinin markalaşması, tüketici arz-talep ilişkisinin artması sebebiyle sürdürülebilirlik konuları şirketler tarafından daha çok ele alınmaktadır. Şirketler için sürdürülebilir olmanın 3 temel başlığı vardır. Ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirliktir. Bu 3 unsur sağlandığında şirketler sürdürülebilirlik unsurlarını sağlamış ve küresel dünyada sürdürülebilirlik tanımını kurumsallaştırdığını diğer ülkelere gösteriyor demektir (Ağca, 2018).

1.2.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Bir şirketin ekonomik olarak sürdürülebilir olması o kurumun varlığı ya da yokluğundan etkilenecek sermaye sahipleri, hissedarlar, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, kamu vb. tüm paydaşlara etki eder. Ekonomik sürdürülebilirlik

doğrudan ekonomiyi etkiler. Ekonomik sürdürülebilirliğin asıl amacı kar yapmak ve nakit akışını sağlayarak sermayeye katkıda bulunmaktır. Günümüzde bir şirketin ekonomik olarak sürdürülebilir olması sadece elle tutulan, gözle görülen maddi varlıklarla değil, soyut, elle tutulamayan ve gözle görülemeyen entelektüel kıymetleriyle de ölçülüyor. Kurumların ekonomik olarak sürdürülebilir bir performans göstermeleri ülkenin refahı içinde önemlidir. Şirketler ürün, hizmet ve fikir üretirler. Bu sayede değer yaratırlar. Beklentileri tespit eder, maliyetleri azaltır, ürünü ve hizmeti daha verimli hale getirebilirler. Bir şirketin ekonomik olarak sürdürülebilir olması demek o şirketin küresel anlamda söz sahibi olması ve şirketin var olduğu ülkeyi sürdürülebilir hale getirmesi demektir (Saydam, 2016).

1.2.2. Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik, doğayı koruyarak doğanın gelişimine katkı olarak devamlılığını sağlayabilmektir. Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak çevresel boyutunda ele alınarak dünyaya yayılmıştır. Asıl amaç doğayı korumak, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak ve sürdürülebilirliği sağlamaktır. Kurumlar bu konuda son derece duyarlı olmalıdır (Altuntaş ve Türker, 2012).

Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların devamlılığının sağlanması, insan sağlığına önem verilmesini, hayvan ve bitki türlerinin korunmasını içermektedir. Yaptıkları işlerden kaynaklı çevre kirleticisi olumsuz etkilerini en az seviyelere indirmeyi ve raporlamayı amaç edinen işletmeler, sürdürülebilirlik açısından sorumlu işletmeler olarak görülmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik kurumlar açısından bütünsel bir bakış açısı gerektirir (Turhan vd. 2018).

Dünyada bulunan her şirketin olumlu ya da olumsuz bir çevreye etkisi vardır. Amaç bu şirketlerin çevreye verdiği olumsuz etkilerini azaltmak doğaya ve gelecek diğer nesillere doğayı yaşanabilir hale getirmektir. Bu amaç ile her şirket kendi politikasını geliştirerek çevresel sürdürülebilirliğini oluşturmalıdır. Burada en önemli amaç şirketlerin çevreyi kirlitecek faaliyetlere girmemeleri, bu konuda bilinçlenmelerini, paydaşlarını bilinçlendirmelerini, buna aykırı davranan iş ortakları, alt yüklenici, tedarikçi gibi, paydaşlarla çalışmamalarını ve bu konuda onların da duyarlı davranmalarını sağlamaktır (Kızılırmak, 2011).

1.2.3. Sosyal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınmanın, kalkınmayı ve ekonomik büyümeyi sağlamak üzere toplumlar arasındaki örgütlenme ve etkileşim biçimlerini anlatan boyutu sosyal sürdürülebilirlik boyutudur. Kurumsal performanslar insanı doğrudan ilgilendirir. Diğer sürdürülebilir bileşenleriyle birlikte yönetilirse etkilidir. Sosyal sürdürülebilirlik, beşeri ve sosyal sermayenin geliştirilmesini ön göstermektedir. Beşeri sermaye, paydaşların ve çalışanların motivasyonu, işletmeye olan sadakatlerini, yeteneklerini ifade etmektedir. Sosyal boyutta sürdürülebilir işletmeler, beşeri sermayelerini arttırırken aynı zamanda toplumsal sermayeye de katkıda bulunan kuruluşlardır. Toplum, rüşvet ve yolsuzluk, politik katkılar, rekabet ve ücretlendirme boyutları ile toplumu, müşteri sağlığı ve güvenliği, ürünler ve hizmetler, reklam ve mahremiyete saygı boyutuyla ürün sorumluluğu içerir. Sosyal sürdürülebilirlik, beşeri ve toplumsal sermaye olarak ikiye ayrılabilir. Sosyal sürdürülebilirliğin beşeri yönü çalışanların ve iş ortaklarının becerilerini, motivasyonlarını ve bağlılıklarını kapsar (Eşkinat, 2012).

Toplumsal taraf ise iyi eğitim sistemini, altyapıyı ve girişimciliğin desteklenmesi gibi daha çok kamusal hizmetlerin kalitesini içerir. Sosyal sürdürülebilirliğin, paydaşların istekleri ve beklentilerini anlamak, kurumun hedefleri ve beklentileriyle uyum sağlamak üzere yönetilmesi gerekir.

Sosyal sürdürülebilirlik, iletişimi doğrudan içinde barındıran bir sürdürülebilirlik bileşenidir. Bu anlamda paydaşların çift yönlü yani geribildirim mekanizmalarının çalıştırılarak ve buna göre altyapıda, iletişim yöntemlerinde ve araçlarında değişiklikler yapılarak yönetildiği bir sistematiğten söz etmek mümkündür. Böyle bir bakış açısıyla hem kurumu hem iletişimini yönetmek ve süreklilik sağlamak, kurumun başına gelebilecek negatif olaylarda ve kriz hallerinde, bu durumlardan daha az hasarda çıkmasını da sağlayacaktır. Bu bakış açısı bütünseldir. Çünkü her durum birbirini etkiler. Sosyal sürdürülebilirliğin performansı etik yükümlülükleri doğru uygulamakla da düz orantılıdır. Yasal zorunluluklar ve evrensel kurallar burada da geçerlidir. Bu anlamda kaynakların eşit kullanımını ve adaleti de içinde barındırır; kısaca işin gerçeğinde sosyal adalet vardır (Yeni, 2014).

Sürdürülebilirlikle ilgili tanımlardan ve araştırmalardan çıkan sonuçlardan biri, bir şirketin önce kurumsal olması ve bunu iyi yönetmesi gerektiğidir. Bununla

beraber kurumsal sürdürülebilirliğin üç boyutunun içerisinde paydaş ilişkileri, marka değeri, kurumsal itibar, rekabet üstünlüğü, kalifiye çalışan tercihi bulunur.

1.3. Sürdürülebilirlik Stratejisi

Çevreye yönelik, sosyal ve ekonomik boyutlara sahip olan sürdürülebilirlik konusu üst düzey yöneticilerin gündemindedir. Tüketici hal ve hareketlerinin sürdürülebilirlik boyutunda şekil alması, işletmelerin sürdürülebilirlik yatırımlarını hızlandırmaktadır. Günümüzdeki yenedünya düzeninde, toplum çıkarı ve işletme çıkarının çatışmaması ve sadece kar ve ekonomik odaklı değil, sosyal ve çevre konularında da işletme sorumluluğu altında olduğudur. Bu şekilde sürdürülebilirlik, kurumsal boyutunun ilerisine geçtiği ve işletmelerin bir bütünü haline geldiği görülmektedir (Aksoy, 2013).

İşletmelerde sürdürülebilirlik stratejisi ve genel işletme stratejisi birbirinden ayrı olarak oluşturulabildiği gibi sürdürülebilirlik stratejisi genel işletme stratejisinin içine yerleştirilmiş de olabilir. İşletmeler eğer sürdürülebilirlik ekseninde oluşturdukları stratejileri uygulamak ve bu stratejileri işletmenin bir parçası haline getirmek istiyorlarsa yeni bir organizasyon yapısı oluşturulmaları ve kendi faaliyet ve uygulamalarını da oluşturacakları bu yeni yapıya uyumlu hale getirmeleri gerekmektedir. Sürdürülebilirlik bir iş yapış tarzı olarak görülmelidir. Faaliyet ve uygulamalarını sürdürülebilirlik stratejisi etrafında toplayan işletmeler sürdürülebilirliği anlatma ve uygulama konularında daha avantajlı hale gelebileceklerdir (Yavuz, 2010).

Dünyada iki çeşit sürdürülebilirlik uygulaması vardır. Bu uygulamalardan ilki asıl amacı sürdürülebilirlik olan işletmeler, ikincisi ise sürdürülebilirlik ile yeni tanışmış olan işletmelerdir. Asıl amacı sürdürülebilirlik olan firmalar, sosyal ve çevre sorunlarına çözüm arayışında bulunmak istegindedirler. Sürdürülebilirliği yeni tanıyan firmalar ise ana mekanizmalarına üretim aşamalarına sürdürülebilirliği dahil etmiştir ve firmalar faaliyetlerin olumsuz etkilerini yok etmeyi amaçlar.

Çıkış noktası sürdürülebilirlik olan çevre ve sosyal sorunlara çözüm üretmek amacıyla kurulmuşlardır. Sürdürülebilirliği karar alma mekanizmalarına üretim süreçlerine dahil eden işletmeler ise faaliyetlerinin olumsuz sosyal ve çevreye yönelik etkilerini hafifletmeyi ya da yok etmeyi hedeflemektedir. İşletmeler ve sahip

oldukları paydaşlar karşı karşıya kaldıkları bu değişim ve bu değişimle başa çıkma zorunluluğu karşısında neler yapabilecekleri ile ilgili çözüm yolları aramaktadır. Çünkü insanoğlu uzun yıllardır gelişmişlik düzeyinin artmasına ve ekonomik gelişmelere odaklanmış sosyal değişim ve çevreye yönelik gelişmelerin etkilerinin farkına varamamıştır. Bugün ise işletmelerde ekonomik değerlerin yanı sıra çevre ve sosyal boyutu da dikkate alınarak güne başlanmakta ve faaliyet gösterilmektedir. Bu nedenle dünya üzerindeki yaşamın devamlılığı olarak da anlamlandırılan sürdürülebilirlik iş dünyasının strateji olarak ele aldığı bir kavram haline gelmiştir. İşletmeler de bu doğrultuda strateji ve uygulamalarını belirlemek zorundadır (Can ve Özgül, 2018).

1.3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik

Ekonomik, çevresel ve sosyal kaynakların doğru yönetilmesi ve yenilenmesi, insanların iyi yaşam sürebilmesi için gereklidir. Bu kavram, sadece dünyadaki sivil toplum örgütleri, devletleri, yerel örgütleri değil, iş dünyasını da kapsamaktadır. İtşelleştirilen bu kavram, kurumsal yapıları yeniler; şirket misyonlarına, vizyonlarına ve stratejilerine etkili bir biçimde yasar. Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı işte bu noktada devreye girmektedir. Artık kurumların ekonomik olarak karlı olmaları yeterli değildir. Sürdürülebilirliğin üç ana boyutunu ölçümleyen bir sistem dünyadaki kurumlar için gereklidir. Kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan çevresel, ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerini de oluşturarak uzun vadeli bakış açısıyla toplumsal amaçlarla yönetilmesi anlamına gelmektedir. GRI ölçümleme sisteminin içinde sürdürülebilirliğin üç boyutuyla birlikte kurumsal yönetimde ölçümlendiğini ya da bu alanda bilgilerin yer aldığını görmek mümkündür. Bu sebeple kurumsallaşmanın, kurumsal sürdürülebilirlikle birlikte değerlendirilmesini iyi ifade eden model, kurumsal yönetim modelidir (Birincioğlu ve Acuner, 2014).

1.3.2. Sürdürülebilirliğin Gerçekleşmesi için Gerekli Unsurlar

Sürdürülebilirliği örgüt kültürlerine yerleştirmek ve stratejilerinin bir parçası haline getirmek isteyen işletmeler için üç temel unsurdan bahsedilmektedir. Bu unsurların hızlı bir şekilde hayata geçmesi zor olmakla beraber sistemin kurulması, iletişim stratejilerinin geliştirilmesi daha da önemlisi yöneticilerin, çalışanların, tedarikçilerin ve müşterilerin sürdürülebilirlik yolculuğunda yer almasına ihtiyaç

duyulmaktadır. Bu unsurlar sürdürülebilirliğin işletmenin günlük faaliyetlerine yerleştirilmesi, ekonomik odaklanma ve raporlama ve sürdürülebilirliği işletme stratejilerinin içine yerleştirme olarak ele almaktadır (Hancıoğlu vd. 2018).

Ülkemizde ve dünyamızda sürdürülebilirliği geliştirmek amacıyla kurulan birden çok kuruluş vardır. Bu kuruluşlar Tablo 1’de yıl ve açıklamaları ile birlikte gösterilmiştir.

Tablo.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması’na Dair Kuruluşlar

Yıl	Kuruluşlar	Amaç
1992	Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (World Business Councilfor Sustainable Development WBCSD)	Ekonomik ve sosyal konulardan bahsederek, sürdürülebilir kalkınmayı ön plana koyarak 2019 şirketin birleşmesiyle oluşmuştur.
1995	Avrupa Kurumsal Sosyal Sorumluluk Birliği (CSR Europe)	Ana amacı sosyal sorumluluk kavramı bilincini arttırmayı hedefleyerek sivil toplum, kamu birlikteliklerini gönüllülük bağıyla devamlılığını sürdürmektedir.
2000	Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UN Global Compact – UNGC)	Rekabet içindeki iş dünyasına ana bir kalkınma mekanizması oluşturarak küresel ilkeleri ön plana çıkararak, kurumsal sorumluluğu arttırmak ana amacıdır.
2008	Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project – CDP)	Çevre ile ilgili olup iklim değişikliği ve doğal kaynaklarını korumak amacıyla çalışmaktadır.
2010	Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC)	Ekonomik alanda olup genelde kurum, yatırımcı, sermaye ilişkisini ön plana alarak devam eden evrensel bir topluluktur.
2011	Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu	Amerikan şirketlerinin yatırımcılar tarafından değerlendirilmek üzere kendi sürdürülebilirlik muhasebesini geliştiren bir kuruluştur.

İKİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİLİK KAVRAMININ SOSYAL BOYUTU, TÜRKİYE VE DÜNYA AÇISINDAN RAPORLAMA YAKLAŞIMLARI

2.1. Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu 4 ana başlıkta incelenmektedir. İşgücü uygulamaları ve insana yaraşır iş, insan hakları, toplum ve ürün sorumluluğu bu 4 ana başlıkları oluşturmaktadır.

Sosyal boyutta insan ve toplum esas alınarak sürdürülebilirliğe olan etkileri incelenmektedir. Bu alt kategorilerin çoğunluğunun evrensel belli standartlara dayandığı görülmektedir. İşgücü Uygulamaları alt kategorisinde Birleşmiş Milletler'de (BM) yer alan beyanname ve sözleşmelerine istinaden işgücüne olan etkileri bulunmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (International Labour Organization ILO) sözleşmelerinde de sosyal boyutun unsurlarından söz edilmiştir ve bu unsurların istihdam, işgücü, yönetim ilişkileri, eğitim ve öğretim, çeşitlilik ve fırsat eşitliği, kadın ve erkek için eşit ücret, tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi, işgücü uygulamaları şikayet mekanizmaları olduğu görülmektedir. Bu unsurlara bakılarak, insanların sürdürülebilirliğin sosyal boyutun işgücü boyutuna olan farklı kısımlarını görmekteyiz (Global Reporting Initiative, 2015).

İnsan hakları alt kategorisinde, toplumun insan haklarını kullanma performansındaki değişiklikleri kapsamaktadır. İnsan haklarının ana konuları arasında ayrımcılık yapmama, cinsiyet eşitliği, örgütlenme hakkı, toplu sözleşme, çocuk işçiler, zorla çalıştırma ve yerli halkların hakları bulunur. Her türlü kuruluşun insan haklarına karşı sorumlu oldukları şeklinde büyüyen global fikir ortaklığı vardır. İnsan hakları ile ilgili dünya çapında kabul görmüş anlaşmalar, sözleşmeler, beyannameler ve tüm belgelerin toplamından oluşmaktadır. İnsan haklarının ana temelini Birleşmiş Milletler Uluslararası Haklar Kanunu oluşturmaktadır. İlk olarak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 1948 yılında yayınlanmıştır. Ardından 1966 yılında 2 farklı sözleşme yayınlanmıştır (Global Reporting Initiative, 2015). Bunlardan ilki Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi; ikincisi ise Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesidir. Üç ana belge bunlarla olmakla birlikte 80'in üzerinde insan haklarını destekleyici belgelerle de

desteklenmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü ise iş hayatı kısmını esas alan sözleşmeler imzalamıştır. Uluslararası Haklar Kanununun evrensellik ilkesi boyutunda bazı bölgeleri ilgilendiren bölgesel sözleşmelerde yapılmıştır (Global Reporting Initiative, 2015). Toplumdaki herkes bugüne kadar yapılan beyanname ve sözleşmeler dahilinde bireysel hakların hepsine sahiptir. Ve bunlar belli bildirge ve sözleşmelerin temeline dayanmaktadır. İlk olarak 1948 yılında Birleşmiş Milletler Beyanamesi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi yayınlanmıştır. 1966 yılında ise Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi haklar sözleşmesi yayınlanmıştır. Ve yine 1966 yılında ekonomik, sosyal ve kültürel haklar uluslararası sözleşmesi yayınlanmıştır. 1986 yılında Birleşmiş Milletler Beyanamesi gelişme hakkında bildiri yayınlamıştır. 1957 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Sözleşmesi Yerli Halklar ve Kabile Hakları Sözleşmesi 1991 yılında yerli ve kabile hakları sözleşmesi ve 2007 yılında Birleşmiş Milletler Beyanamesi yerli halkların ve kabile halklarının haklarını tanımlayan sözleşme ve beyannamelerdir. GRI 2015'in yapmış olduğu bildirgeye göre halkların rıza ve isteklerinin alınmasına ağırlık olarak bu beyanname ve sözleşmelerde temel hak ve özgürlükler açıkça tanınmıştır (Global Reporting Initiative, 2015).

Toplum alt kategorisinin kendi içerisinde yerel toplumlar, yolsuzlukla mücadele, kamu politikası, rekabete aykırı davranış, uyum, tedarikçinin toplum üzerindeki etkileri bakımından değerlendirilmesi ve toplum üzerindeki etkilerine ilişkin şikayet mekanizmaları olarak ayrılmaktadır.

Her unsurun kendi içerisinde alt unsurları ile cevaplandırılan soruları vardır. Ama kategoriler ve alt kategorilerin şirket bünyesinde tamamlanıp bir bütün olarak paylaşıldığı zaman sosyal sürdürülebilir bir şirket olup olmadığı hakkında bir kanaate varılabilir.

2.2. Türkiye'de Sürdürülebilirlik

Türkiye'de sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir ekonomi veya sürdürülebilir büyüme kavramlarıyla birlikte temel plan ve politikalarda 2000'li yıllarda kullanılmaya başlanmıştır.

Türkiye'de henüz yasalaşmış kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin yönetmelikler bulunmaması sebebiyle başta BIST olmak üzere çeşitli sivil toplum

kuruluşları ve dernekler tarafından sürdürülebilirlik raporlaması konusunda eğitim ve seminerler verilerek, dünya pazarlarında rekabetçi, güçlü yerel işletmeler için sürdürülebilirlik raporlamasının önemi vurgulanmaktadır. Buna ek olarak SPK tarafından yayınlanan Kurumsal Yönetim İlkeleri ile kurumsal sürdürülebilirlik desteklenmektedir (Altuntaş ve Türker, 2012).

Ayrıca esas olarak 1963 yılında başlayan ve günümüze kadar gelen Kalkınma Planlarında, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına yönelik temel ilke, plan ve politikaları anlatılması ile beraber ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınmanın gelişimini engelleyici koşullar için alınması gereken önlemleri içermektedir.

Birinci Beş yıllık Kalkınma Planında, sürdürülebilirlik kavramı net olarak açıklanmamış olsa da çevre kirlenmesi mevzu edinilmiş olup, önüne geçilebilmesi adına toprak, su ve hava bileşenlerinde yaşanan kirlilikleri önlemek adına ilk önlemler alınmaya başlanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1963-1967).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, yine çevre üzerinde durulmuş ve kaynakların verimli kullanılması öngörülmüştür (Devlet Planlama Teşkilatı, 1968-1972).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, 1972 yılında Stockholm'de yapılan İnsani Çevre konferansından yola çıkılarak Türkiye'de ilk defa küresel anlamda çevre sorunları ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1973-1977).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, kentleşme ve sanayileşme süreçlerinde çevre unsurlarının dikkate alınması için bazı ilkelere yer verilmiştir. Bu dönemde çıkarılan '1979 Yılı Programı' Kararnamesi çerçevesinde çevre raporlarının hazırlanması tartışılmış olsa da Türkiye'deki ekonomik sebeplerden dolayı rapor hazırlanamamıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1979-1983).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, var olan kirliliklerin önlenmesi ile birlikte gelecek nesilleri de göz önünde bulunarak kaynakların etkin kullanımı ve kirlilikler açısından alınması gereken önlemler üzerinde durulmuştur (Devlet Planlama Teşkilatı, 1985-1989).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, ilk kez sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ekonomi ve çevre ilişkisinde çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla teşvikler verilmesi öngörülmüştür (Devlet Planlama Teşkilatı, 1990-1995).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında sürdürülebilir kalkınma kavramı daha geniş boyutlarıyla ele alınmıştır. Tarım ve sanayileşmede dünya ile kaynaşma, kaynakların etkin kullanımı, ekonomide etkinlik sağlama, çevrenin korunması konuları üzerinde durulmuştur.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sürdürülebilirlik kavramının üç ana boyutunu farklı bir sistemle konu almıştır. Genel olarak ekonomik, sosyal ve çevre boyutları yönünde politikalar geliştirilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2012).

2007-2013 yılları için hazırlanan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında, Türkiye'nin uygulayacağı sürdürülebilir kalkınma prensipleri AB'nin yasa ve politikalarıyla uyumlu hale getirilmiştir. Diğer planlardan farklı olarak yedi yıllık bir süreç için hazırlanılmıştır.

Son olarak günümüzü de içine alan onuncu beş yıllık kalkınma planında ana hedef, kaynakların sürdürülebilirliğini arttırmak, uluslararası rekabeti arttırmak, hukukun üstünlüğünü üst düzeylere taşımak amaçlarıyla tasarlanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2012).

2.2.1. Sürdürülebilirlik Endeksleri

Genellikle işletmeler, yapmış oldukları sürdürülebilirlik çalışmalarını başlarına gelebilecek risklere karşı olarak ve şeffaflığın fazla olması amacıyla farklı kararlar almaktadırlar. Sürdürülebilirlik koşullarının borsa şartlarına uygun olması ve kendilerine ait rehberler yayınlayarak sürdürülebilirlik endeksleri oluşturmak kendilerinin karar mekanizmalarından bazılarıdır (Altınay vd. 2017).

KLD Research & Analytics 1990 yılında kurulmuş olup, kurumsal yatırımcılar için araştırmalar yapmaktadır. Dünyada oluşturulan ilk sürdürülebilirlik endeksi de 'KLD Research & Analytics' in bulduğu Domini 400 Sosyal Endeksi'dir. Londra, Nasdaq ve Euronext sürdürülebilirlik endekslerinin ilk sıralarında yer almaktadır (Altınay vd. 2017).

Sürdürülebilirlik endeksinin aşamalarına bakılacak olursa yılların sırasıyla 2004 yılında Güney Afrika; 2005 yılında Brezilya; 2007 yılında Almanya; 2008 yılında İspanya; Avusturya, Danimarka, İsveç, Norveç; 2009 yılında Çin, Endonezya ve Kore; 2010 yılında Mısır ve 2014 yılında Türkiye’de sürdürülebilirlik uygulamalarının başladığı görülmektedir (Altınay vd. 2017).

Türkiye’deki endeks ise BIST’ te sürdürülebilirlik endeksi adıyla faaliyettedir. Sürdürülebilirlik endeksinin amacı, BIST’ te işleminde olan ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları diğer işletmelere göre üst seviyede olan işletmelerin olacağı bir endeks oluşturulmasıdır. Ayrıca, BIST, Türkiye’de ve özellikle BIST işletmeleri arasında sürdürülebilirlik tanımının daha gelişmesini, bilinmesini ve geliştirilip her işletmenin bu kullanımı arttırmasını amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik endekslerinin amaçlarına ulaşılabilmesi için işletmenin belirli dönem aralıklarında yaptığı faaliyetlerin ölçümlenebilmesi ve raporlanabilmesi gerekmektedir (Altınay vd. 2017).

Dünyada sürdürülebilirliğin hesaplanabilmesi için, birbirinden farklı sürdürülebilirlik endeksleri ölçülmektedir. Tablo 2’de dünyada var olan sürdürülebilirlik endeksleri gösterilmiştir.

Tablo.2.Sürdürülebilirlik ile İlgili Endeksler

Yıl	Endeksler	Açıklama
1990	Domini 400 Sosyal Endeksi (Domini 400 Social Index)	Dünya’da oluşturulan ilk sürdürülebilirlik endeksidir. ‘KLD Research & Analytics’ hesaplamıştır.
1999	Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (Dow Jones Sustainability World Index -DJSI)	Dow Jones tarafından geliştirilmiş olup, şirketlerin kendi performanslarına göre değerlendirme yapıp, incelemelerini sunmaktadır.
2001	FTSE4 Good Endeksi (FTSE 4 Good Index)	Ana amacı çevresel alanlarda sürdürülebilir çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Londra Borsasıdır.
2004	JSE Sorumlu Yatırım Endeksi (JSE Socially Responsible Investment (SRI) Index) ¹	Johannesburg Güney Afrika borsasıdır. Gelişmekte olan ülkeler içindeki ilk endekstir.

2005	Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (Environmental Sustainability Index – ESI)	Tüm dünya ülkelerindeki çevresel sürdürülebilirlik ilerlemelerini hedefleyen amaçla kurulmuştur. Temel unsurları çevre sistemleri, çevre sorunları gibi evrensel konular vardır.
2014	BIST Sürdürülebilirlik Endeksi	Ülkesi Türkiye olup, Borsa İstanbul’da işleme tabii tutulan ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst düzeyde olan şirketlerin yer alacağı bir endeks oluşturulmasıdır.

2.2.1.1. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi

İşletmelerde uzun süreli değer kazanıp sürdürülebilirlik amacıyla, sürdürülebilirliğin 3 ana unsuru ile birlikte risklerle bir biçimde yönetilmesine kurumsal sürdürülebilirlik diyebiliriz. İşletmeler kendi başarılarına, sürdürülebilirlik anlayışını geliştirerek ve paydaşlarıyla paylaşarak bilgi aktarımı yaparak ulaşabilirler (Borsa İstanbul, 2018).

Sürdürülebilirlik çok boyutlu bir kavram olmakla beraber 3 ana boyutunun bütün olarak ele alınması ve hepsinin ortak bir karar mekanizmasında toplanması gerekmektedir. İşletmeler, sürdürülebilirlik kavramını tam olarak benimseyip, kendi işletmelerinde uygulamalıdır. İşletmelerin üretim sırasında çevreyi daha az kirleten teknoloji ve aletlerini kullanması, çevre bilincinin ve çevre sürdürülebilirliğini arttırmış olmasına bağlıdır. İlk üreticiden son tüketiciye geçen ki zaman içerisinde işletmeler çevre, ekonomik ve sosyal boyutların hepsini irdelerler ve bu sayede sürdürülebilirliğin gelişmesine katkıda bulunabilirler. Öncelik son tüketici sağlıklı, hızlı, temiz ürünler ulaştırmakla beraber bu süreye kadar ki geçen zaman içerisinde sürdürülebilirliği topluma da indirgemiş ve geliştirmiş olmaktadır (Kılıç, 2012).

Şirket sahipleri ve yönetiminden sorumlu kişiler arasında rapor alışverişi olduğu gibi ekonomik sürdürülebilirlik de vardır. Genel olarak yönetimde yöneticiler şirket sahiplerine hesap verme yükümlülüğü altındadırlar. Kurumsal sürdürülebilirlik anlayışında ise hesap verme yükümlülüğü ortaktır ve daha genişletilmiştir. Hissedarlar şirketin şeffaflığı konusunda çaba sarf etmekte ve çevre performanslarında da bilgili olmak zorundadırlar (Once vd. 2015).

Şirketler kendi sosyal ve çevresel performanslarına yönelik şeffaflık ilkesi içerisinde paydaşlarına bilgi aktarımında bulunmaktadır. Bu sayede

sürdürülebilirlik raporlamasının önemi üst düzey boyutta ele alınmaktadır. Sürdürülebilirlik raporu sayesinde şirketler, vizyonlarını geliştirip kendi stratejilerini belirlemektedirler. Şirketler kendi doğru, yanlışlarını belirleyerek sürdürülebilir şirket olma yolunda çaba sarf etmektedirler. Aynı zamanda bu raporlama sistemi ile beraber kendi rekabet ortamlarındaki şirketlerle kendilerini kıyaslayıp, doğru anlayışı belirleme şansına da sahip olmaktadır (Once vd. 2015).

Borsalar, dünyada işlem gören işletmelerin risklerle ilgili düzenlemeler yapmakta, en iyi şekilde sürdürülebilirlik endeksi hesaplama yöntemlerini göstermeye yardımcı olmaktadır. Borsaların bu zamana kadarki sürdürülebilirlik uygulaması ile ilgili yaptığı en etkili yatırım sürdürülebilirlik endeksleridir. Bu anlamda yapılan çalışmaların sonucunda Borsa İstanbul ile Ethical Investment Research Services Limited (EIRIS) içinde ekonomik, sosyal ve çevre performanslarını tema olarak 2013 yılında BIST Sürdürülebilirlik Endeksi ölçülmesi için anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile şirketlerin hepsi uluslararası boyutta sürdürülebilirlik kriterleri boyutunda şirketleri değerlendireceği sonucuna varılmıştır (Borsa İstanbul, 2018).

Sürdürülebilirlik Endeksi'nin ana hedefi BIST'de işlemlenmiş olan ve kurumsal sürdürülebilirlik anlayışını üst seviyeye çıkarmış olan şirketlerin yer alıp yüksek düzeyli bir endeks oluşturmaktır. Bu sayede Türkiye'deki şirketler arasında sürdürülebilirlik anlayışının daha bilgilili ve anlayışlı bir şekilde artması ve bunu bünyelerine katmasıdır.

4 Kasım 2014 tarihinde BIST sürdürülebilirlik çalışmaları resmen başlamıştır. Şirketler ana başlıkların altında ara başlıklarına göre değerlendirmeye tutmaktadır. Ana kriterler çevre, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik, yönetim kurulu yapısı şeklindedir. Alt başlıklar ise rüşvetle mücadele, insan hakları, iş sağlığı ve güvenliği şeklindedir. Değerlemeye alınmış şirketler Borsa İstanbul tarafından Aralık ayında ilan edilmektedir. Şirketlerin değerlemeye alınabilmesi için 'Endeks Seçim Kriterleri'ndeki eşik değeri aşması zorunluluğunu taşır (Borsa İstanbul, 2018).

Endeksin hesaplanmaya başlamasıyla, şirketlere hem rekabet avantajı sağlarken, kendi şirketlerine sermaye çekme avantajı da sağlamaktadır. Aynı zamanda finansman sağlayabilir, yeni yatırımları keşfedebilen ve yatırım yapmaya olanak sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik endeksinin farkındalık yaratıp şirketlerin

çevre sürdürülebilirliğine karşı olan sorunlarına nasıl baktıklarını ortaya çıkarmakta ve rekabet ortamındaki diğer şirketlerin çözümlerini görmesine olanak sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik endeksinin evrensel olmasıyla sadece ülke içi kalmayıp uluslararası platformda da kıyaslama ve kendilerini küresel boyutta görmesini bu sayede şirketlerin gelişimini sağlamaktadır. Endeks ile rekabet avantajı ile kendilerine iyileştirme, geliştirme ve kendi performanslarını artırarak küresel çapta yarışma avantajı sunmaktadır.

Günümüz dünyasında yatırımlar kurumsal yatırımcılar aracılığıyla yapılmaktadır. Sürdürülebilirlik endeksi bu kapsamda yatırımcılara yeni fonların kurulmasını ve endekse dahil olmasını kolaylaştırmaktadır (Ceran, 2017).

2.2.1.2. DOW JONES Sürdürülebilirlik Endeksi

'Modern Teknik Analizin' atası olarak bilinen Charles Dow, Dow Jones şirketinin kurucusudur. 1999'da başlatılan Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksleri (DJSI), binlerce şirketin kamuya ticarete sürdürülebilirlik performansını değerlendiren bir endeks ailesi ve S&P Dow Jones Endekslerinin stratejik bir ortağıdır. Bunlar dünya çapında en uzun süren küresel sürdürülebilirlik kriterleridir ve yatırımcılara ve şirketlere sürdürülebilirlik yatırımında anahtar referans noktası olmuştur. 2012'de S&P Endeksleri ve Dow Jones Endeksleri birleşerek S&P Dow Jones Endeksleri oluşturuldu. DJSI artık S&P Dow Jones Endeksleri ve Robeco SAM (Sürdürülebilir Varlık Yönetimi) tarafından kooperatif olarak yönetilmektedir. DJSI, kurumsal yönetim, risk yönetimi, markalaşma, iklim değişikliği azaltımı, tedarik zinciri standartları ve iş uygulamaları gibi konularda değerlendirmeler yaparak kurumsal ekonomik, çevresel ve sosyal performansın analizine dayanmaktadır (Eşkin, 2017).

Endüstri Sınıflaması Kriteri (ICB) 'ye göre tanımlanan 58 sektörün her biri için genel ve sektörel olarak sürdürülebilirlik kriterlerini içerir. DJSI ailesinde bir ana global endeks, DJSI World ve Avrupa, Kuzey Amerika, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik gibi coğrafi bölgelere dayalı çeşitli endeksler bulunur. DJSI ayrıca "mavi çip endeksleri" olarak adlandırılan endüstriye özgü endeksler de içerir. Ek olarak, DJSI metodolojisi, özelleştirilmiş sürdürülebilirlik endekslerinin tasarımını, geliştirilmesini ve sunulmasını kolaylaştırır; örneğin, farklı bölgelere yönelik endeksler, önde gelen sürdürülebilirlik şirketlerinin farklı bölümlerini kapsayan

endeksler, ek dışlama kriterlerini ve farklı para birimleri cinsinden endeksleri kapsayan endeksler (Eşkin, 2017).

DJSI' ye dahil olmak için şirketler, uzun vadeli ekonomik, sosyal ve çevresel varlık yönetim planlarına göre değerlendirilir ve seçilir. Seçim kriterleri her yıl gelişmekte ve şirketler Index'te kalabilmek için uzun vadeli sürdürülebilirlik planlarını iyileştirmeye devam etmelidir. Endeksler yıllık olarak güncellenmekte ve şirketler yıl boyunca izlenmektedir.

Dünyanın en büyük finans piyasası Forex'te CFD ürün grubunda yer alan Dow Jones endeksinde haftanın 5 günü 24 saat boyunca dilediğiniz yerden sadece internet aracılığıyla alım-satım işlemi yapılmaktadır. Türkiye'de Dow Jones sürdürülebilirlik endeksine girmeyi başaran ilk Türk şirket ise Anadolu Efes olmuştur. Bu ilk adımdan sonra ise birçok Türk şirketi Dow Jones'un listesine girebilmeyi başarmıştır (Global Compact, 2018).

2.3. Sürdürülebilirlik Raporlaması

Toplumda meydana gelen değişiklikler, yeni gelişen ihtiyaçlar ve piyasa şartlarının değişimi ile birlikte işletmelerin paydaşlara sunduğu raporların içerik ve amaçları da değişmiştir. Finansal raporlama, 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. İşletme ortakları ile potansiyel yatırımcıları bilgilendirmek amacıyla, muhasebe ilkeleri çerçevesinde hazırlanan, finansal tabloların bir arada sunulduğu rapora "finansal rapor" denmektedir (Aksoy, 2013).

Finansal muhasebenin ürettiği finansal bilgilerin işletmeleri ölçmek açısından yeterli görülmemesi işletmeleri, faaliyetlerini ve bu faaliyet sonuçlarını çevresel toplumsal ve yönetimle ilgili boyutların birlikte ele alındığı sürdürülebilirlik raporlamasına yöneltmiştir. İşletmeler 1970'li yıllara kadar raporlarında yalnızca finansal tablolar ve finansal performans göstergelerine yer vermişlerdir. Ancak bu yıllarda toplum yapısının değişimi, sosyal eşitlik ve adalet kavramlarının öne çıkması ile birlikte bu raporlarda sosyal konulara da yer verilmeye başlanmıştır (Altun, 2018).

Yapısal değişikliğin bir diğer etkisi de işletme paydaşlarının daha geniş açıdan ele alınmasıdır. İşletmeler artık ana faaliyetleri hakkında yalnızca ortaklar ve

yatırımcılara karşı sorumlu değil, aynı zamanda topluma karşı da sorumlu hale gelmiştir.

İşletmelerin sorumluluk alanının genişlemesi toplumun da işletmeler tarafından sosyal açıdan bilgilendirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bilgilendirme aracı olarak da sosyal raporlama uygulamaları kullanılmıştır. Sosyal raporlarda ele alınan başlıca konular; istihdam, toplumsal ilişkiler, etik tedarik politikaları ve sunulan hizmet ya da ürünün sosyal etkileri olmuştur. Bu konular sosyal etkiler, sosyal etkinlik ve sosyal verimlilik başlıkları altında anlatılmıştır. Sosyal raporlama uygulamaları genellikle Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi Avrupa ülkeleri ve ABD’de faaliyet gösteren bazı işletmeler tarafından tercih edilmiştir. 1980 ve 1990’lı yıllarda ise sosyal raporlama yerini çevresel raporlamaya bırakmıştır. O dönemde meydana gelen doğal afetler ve ekolojik felaketler (Çernobil, Bhopal, Schweizerhalle felaketleri), karbon emisyonunun artması ile iklim değişikliği probleminin doğması bu konulara ülke politikalarında olduğu gibi işletme politikalarında da yer verilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Aksoy, 2013).

İşletmeler faaliyetlerinin çevresel etkilerini ya da çevresel kaynakların faaliyetlerde kullanım oranlarını açıklama gereksinimi duymuşlar ve ekonomik faaliyetlerin ekolojik etkilerinin belirtildiği, çevresel raporlar yayınlamaya başlamışlardır. Bu raporlarda ekolojik etkinlik başlığı altında atık yönetimi, emisyon gazlarının azaltılması, su tüketimi gibi konular hakkında bilgiler sunulmuştur. Özellikle ABD ve İngiltere finansal piyasalarında geliştirilen ve yeni bir yatırım aracı olarak ifade edilen sorumlu yatırım fonlarının artış göstermesi de işletmelerin çevresel raporlamaya yönelmelerine neden olmuştur. Hatta İngiltere’de finansal raporlamanın yanı sıra çevresel raporlama da yasal bir zorunluluk haline getirilmiştir (Eşkin, 2017).

2.3.1. Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative)

Küresel Raporlama Girişimi, kar amacı gütmeyen, küresel sürdürülebilir ekonominin sağlanabilmesi için işletmelere sürdürülebilirlik raporlamasında rehber sunan bir organizasyondur. Kar amacı gütmeyen kurumlar olan “Çevreye Karşı Sorumlu Ekonomiler Koalisyonu” (CERES, Coalition for Environmentally Responsible Economies) ve Tellus Enstitüsü tarafından 1997 yılında Boston’da geliştirilmiştir. Merkezi Hollanda’nın başkenti olan Amsterdam’dadır. 2002 yılında

ise bağımsız bir kuruluş haline getirilmiştir. Çoklu paydaş yapısına sahip olan GRI, kamu ve özel sektörden pek çok üyeyi barındırmaktadır. Bu üyeler tarafından yönetim kurulu ve teknik danışmanlık komitesi üyeleri seçilmekte, yönetim kurulu üyeleri GRI Rehberi'ni geliştirmek ve yayınlamak, diğer kurumlardan tavsiye ve destek almak ile sorumludur. GRI'nın kuruluş amacı, genel ve uygulanabilir sürdürülebilirlik raporlaması sistemi geliştirmektedir. Bu sayede raporlama sistemlerini karşılaştırılabilir duruma getirmektedir. Raporlama rehberinin ilk versiyonu 2000 yılında G1 ismi ile GRI kurumu CERES'ten ayrılmadan önce yayınlanmıştır (Saban vd. 2017).

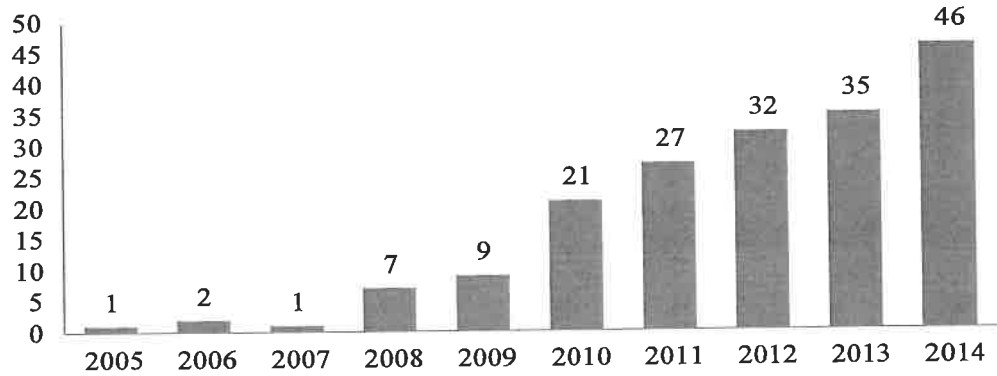
2002 yılında ise Johannesburg'da düzenlenen 'Sürdürülebilir Gelişme Konferansında' tekrar ele alınmış ve daha sonra GRI tarafından G2 ismi ile yeni bir rehber yayınlanmıştır. Bu konferansta aynı zamanda GRI ile UNEP'in rehberin geliştirilmesi ve yayınlanması konularındaki işbirliği de kamuoyuna açıklanmıştır. 2006 yılında ise akademisyenler, iş adamları, sivil toplum örgütleri ve hükümet temsilcilerinden oluşan 3.000'den fazla üyenin bir arada çalışması ile birlikte G3 Rehberi yayımlanmıştır. Bu rehberde, raporlanacak olan ana başlıklar işletmelerin sürdürülebilirliğin 3 ana boyutu olan ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarından oluşmaktaydı. Ancak 2011 yılı Mart ayında G3.1 isimli rehber, G3'ün insan hakları, cinsiyet ve toplum konuları ile genişletilmiş ve güncellenmiş hali olarak yayınlanmıştır. G4 Rehberi ise 2013 yılı Haziran ayında yayınlanmış olup, kurum tarafından 31.12.2015 tarihinden itibaren uygulanmasına karar verilmiştir (Altan, 2017).

Sürdürülebilirlik raporlaması, GRI G3.1 Rehberi'nde iç ve dış paydaşlara karşı sorumlu olarak sürdürülebilir kalkınma hedefini şirketlerin kendi kurumsal performansı ile ölçmesi olarak tanımlanmıştır. G3 rehberinde sürdürülebilirlik raporlamasının sürdürülebilirliğin 3 ana etkisinin raporlama tanımında etkisinin çok olduğuna yer verilmiştir. Bir şirketin sürdürülebilirlik raporunda, kendi iç ve dış tüm sorunsallarını, kendi pozitif ve negatif tüm etkilerini görerek kendi performansını arttırması amaçlanmaktadır. GRI Raporlama Çerçevesi'ni kullanan şirketler kurum taahhütleri, şirket stratejisi ve yönetim ilişkilerini kapsayacak şekilde sürdürülebilirlik raporu hazırlarlar. Raporlamalar; şirketlerin kendi kurallarını, yönetmeliklerini, kendi standartlarını kıyaslayıp değerlendirilmesini, kurumun

gelecek beklentilerini öngörmesini, kalkınma hedeflerini ve kendi kurumun içerisinde kendi hedeflerini karşılaştırılması şeklindeki amaçlarla da kullanılmaktadır (G4, 2015).

GRI raporlama şekli sürdürülebilirliğin 3 ana unsuru olan ekonomik, çevre ve sosyal ilkelerini sunarak raporlama çerçevesini şirketlere sunmaktadır. Bu raporlama sistemi her büyüklükteki şirketlere uygulanabilir. Küçük işletmelerden büyük işletmelere kadar her türlü operasyona sahip şirketlerin raporlama çerçevesi içinde her şirkete özel özgün bir raporlama sunmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması ilkeleri; rapor içeriği ve raporlanacak olan bilgilerin kalite standartlarına karşı olan prensiplerini ifade etmektedir. Bu ilkeler GRI G.3 Kitapçığında Raporlama Prensipleri ve Rehberi ve Standart Açıklamalar başlığıyla iki ana bölümden oluşmaktadır (G4, 2015).

Şekil.1. Rapor Yayınlanma Yılları

Şekil 1’de sürdürülebilirlik raporlarının yıllara göre dağılımı görülmektedir. İlk olarak, 2005 yılında sadece 1, 2006 yılında 2 2007 yılında bir şirketin sürdürülebilirlik raporlaması yayınladığı gözükmetedir. Yıllar içerisinde 2005’ten 2014’e kadar geçen 9 sene içerisinde zamanla sürdürülebilirlik raporlamasının giderek arttığı görülmektedir. Bu sayede Türkiye’de raporlama bilincinin arttığı bu sayede şirketlerinde zaman içerisinde bu bilince ulaştığı sonucuna varılabilmektedir.

Tablo.3. GRI Gelişim Süreci

1997	2000	2002	2006	2011	2013
GRI	GRI G1	GRI G2	GRI G3	GRI G3	GRI G4

Tablo 3’de GRI’nın gelişim süreci gösterilmiştir. İlk raporlama 1997 yılında başlamış olup, en son G4 2013 yılında çıkarılmıştır.

2.3.1.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Prensipleri ve İlkeler

Raporlama yaparken raporlamanın 3 ana kısmını iyi belirlerler. Bu üç ana kısım; rapor içeriğinin belirlenmesi, raporlama bilgileri kalitesi ve raporlama sınırlarının oluşumundan oluşmaktadır. Şirketlerin genel raporlamaya dahil olabilmesi için hangi konu için raporlama hazırlanacağına dair kısımları raporlama rehberinde görebilmektedirler. Raporlama prensipleri kısmında ise raporlamanın ardından yapılması ve sonuç çıkarılacak değerlemeleri bu konuda hangi göstergelerin seçilmesi gerektiğini ve raporun nasıl hazırlanması gerektiği konusunda bilgiler vermektedir. Prensiplerin her bir kısmı rapor hazırlanan işletmenin raporunun değerlendirilmesi için testlerden oluşmaktadır. Testler şirketlerin kendilerinin özel açıklamalarından daha çok kendilerini tanımlama ve algılama olarak açıklamaktadırlar (Global Reporting Initiative, 2013).

2.3.1.2. Raporlama Esasları

Şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamasında bulunması gereken ana ilke adımları GRI 101 kısmında anlatılmıştır. Bir şirketin GRI standartlarını kullanması sürdürülebilirlik raporlamasının ilk adımını oluşturmaktadır. Bu standartlar 3 ana başlıkta toplanmıştır. Raporun esasları, rapor süreci, kullanım şartları bu 3 ana başlığı oluşturmaktadır.

Raporun esasları bölümünde rapor ana içeriği ve rapor içeriğinin kalitesi tanımlanmaktadır. Raporun içindeki kalite bilgiye nasıl yer verileceği ve şirketin hangi bilgileri raporda sunması gerektiğine dair bilgiler yer almaktadır. Rapor Süreci kısmında GRI standartlarının temel süreci anlatılmakta olup, rapor esaslarının temel içeriğine değinilmektedir. Kullanım şartları kısmında GRI standartlarının belli standartları kullanmış olan kuruluşların kullanım bilgileri bulunmaktadır (G4, 2015).

İşletmeler belli düzen aralıklarında sürdürülebilirliğin boyutları olan ekonomik, sosyal ve çevre performanslarını yapmalıdır. Bunu yapan işletmeler kendi

işletmesinin güçlenmesine, çalışanlarına verdiği motivasyonun artmasına, nitelikli işgücünün arttırmasına ve kendi avantajlarını görmesine yardımcı olur. Sürdürülebilirlik raporlamasının, şirketlerin sürdürülebilirlik kalkınmasına pozitif yönde katkısı olmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlamasında kendi iç menfaatleri olmaksızın kendi şirket içi stratejilerini, yönetim anlayışını ve kendi boyutlarını açıklamak zorundadırlar (Ekergil ve Göde, 2017)

Tablo.4. Sürdürülebilirlik ile İlgili Raporlama Çerçevesi

Yıl	Raporlama Adı	Açıklama
1997	Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative- GRI)	Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevre performansının göstergelerini göstererek, üçlü sorumluluk anlayışını getirmek ve bundan çıkan kendi ekonomik, çevresel ve sosyal sonuçların raporlanması amacıyla oluşturulmuştur.
1999	AA1000 (AccountAbility1000)	Londra'da işletmelerin kendi içindeki sosyal ve ahlaki sonuçlandırmaları konusunda paydaşlar ile olan diyalogun güçlü bir şekilde sağlanması gerektiğini vurgulayan bir standarttır.
2000	Birleşmiş Milletler Küresel (UN İlkeler Sözleşmesi Global Compact – UNGC)	Merkezi New York'ta bulunmaktadır. Genellikle insan hakları, çevre yolsuzlukla mücadele konularında ilkeler ortaya koyan bir sözleşmedir.
2000	İlerleme Bildirimi Raporlaması (Communication on Progress - COP)	Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin çevre ve yolsuzlukla ilgili 10 ilkesini içerir.
2000	OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri (The OECD Guidelines for Multinational Enterprises)	Türkiye'nin de dahil olduğu 46 ülke ile beraber kabul edilmiş olup, ana amacı toplum ve kuruluşlar arasındaki karşılıklı güven ve zeminin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.
2006	IFC Performans Standartları (IFC Performance Standards)	Çevresel ve sosyal sonuçlarının risklerinin boyutlarının irdelenmesine ilişkin konulardır.
2008	Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project - CDP)	Raporlama tamamı ile çevresel boyutların ana başlıklarını oluşturmaktadır. İklim değişikliği, ormanların gördüğü tahribat, tedarik zinciri sürecinin çevresel zararlarıdır.

2010	Entegre Raporlama (Integrated Reporting - IR)	Entegre raporlama, sürdürülebilirliğin 3 ana temeli olan ekonomik, çevresel ve sosyal faktörler arasındaki bağı anlatmaktadır.
2010	ISO 26000	1998 yılında kurulmuş olup her türden örgütün faydalanabileceği esastır. Sürdürülebilir kalkınmayı desteklediği gibi kamu kurumlarını ve sivil toplum örgütlerinin yaralanması amaçlanmaktadır.

Tablo 4'te sürdürülebilirliğin dünya çapında raporlandırılmaları ve bu raporların içerikleri verilmektedir.

2.3.1.3. Türkiye ve Küresel Raporlama Girişimi

Sosyal, ekonomik ve çevresel çalışmaların hepsi birbirini etkiliyor ve toplumda bir kurumsal sürdürülebilir performans ortaya koyuyorlarsa, bu bileşenlerin hem ayrı ayrı hem de bir bütün olarak değerlendirilebilmeleri için bir ölçümleme şekli uygulanmalıdır. Bu anlamda 1999'dan bu yana kullanılan, ancak son hali 2012'de Johannesburg'da Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde yayınlanmış olan ve kabul edilen Küresel Raporlama Girişimi Sürdürülebilir Muhasebe Rehberi kullanılmaktadır. Bu rehberde göre, ölçümlenen şirketlerden ortaya çıkan GRI Sürdürülebilirlik Raporu'nda temel olarak ekonomik, çevresel, sosyal performansların yanı sıra kurumsal yönetiminde performans bilgileri yer alır. GRI uluslararası bir süreçtir, uzun vadeli bakışı yansıtır ve tüm paydaşları içine alır. Sürdürülebilirliğin küresel olarak uygulanması ve yaygınlaşması temel amacdır. Bu rehber, sürdürülebilirliğin üç boyutunu ayrı ayrı ölçer ve aynı zamanda bütünleşik bir gösterge de kullanmaktadır (Arıcı ve Altun, 2018).

Ekonomik sürdürülebilirlik kısmında paydaşların ekonomik koşulları ve yerel, ulusal ve küresel ekonomiler üzerindeki etkileri ölçülür. Paydaşların finansal olarak kuruma bağlılığı ve kurumun başına bir iş gelirse finansal riskleri de ortaya konmaktadır.

Çevresel performansta mutlak ve görel olarak değerlendirilir. Sosyal performansta ise çalışan, tüketici vb. paydaşları, insan haklarını, yolsuzluk, rüşvet gibi toplumsal meselelerle ilgili de katkılar sunan bir boyutta ölçülmektedir. Ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği ölçmek için her bir bileşenin performans göstergelerinin çerçevesini çizmek gerekir.

Sürdürülebilirlik Raporu kurumlara yeni politikaların oluşturulabileceği bir zemin sağlar. Böylece kurum, sektör, ülke, dünya boyutunda kendisini değerlendirebilir. Fırsatları ve tehditleri görebilir. Geleceğini iyi yönetebilmek için stratejilerini yenileyebilir. GRI Raporu'nun kurumsal yönetimle ilgili bir gösterge olması da bu sebeple önemlidir. Bu özellik sürdürülebilirlikle kurumsal yönetimin birlikte algılandığının ve aralarında bir etkileşim olduğunun da bir belirtisidir. GRI raporu ayrıca, yönetim için de bir navigasyon görevi görmektedir (Saydam, 2016).

2.3.1.4. Türkiye'deki Sürdürülebilirlik Raporları için Yapılan Bir Araştırma

Çalışma kapsamında firmaların hazırladıkları raporlamaların değerlendirmelerine bakılarak Türkiye'deki sürdürülebilirlik raporlarının kaç tanesinin Küresel Girişim Raporuna uygun olup olmadığı incelenmiştir. Firmaların paylaştığı kendi sürdürülebilirlik raporlamalarından bilgiler elde edilmiş olup, 44 şirketin internet sayfalarının en ince ayrıntısına kadar incelenmiştir. Küresel Raporlama Girişimi'nin büyük firmalar tarafından hazırlandığı anlaşılmıştır. Geniş sektörler arasında faaliyette bulunan firmaların sürdürülebilirlik raporlaması yaptığı görülmektedir. İnce noktalardan birinin ise sadece özel sektörün Küresel Raporlama Girişimi'ne ait standartlar çerçevesinde sürdürülebilirlik raporlaması yaptığı gözlemlenmiştir. Raporların çoğunluğunda ise ilk defa GRI ilkelerine dayanarak sürdürülebilirlik raporlaması hazırladıkları görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlama hazırlama aşamasında genellikle uzman yardımcı danışmanlık hizmeti alındığı hatta bazı firmaların yurtdışından danışman hizmetini kullanıldığı görülmektedir. Raporlamalarda ortak özelliklerden birinin hem geçmiş yıllara ait verilerin bulunduğu hem de geleceğe yönelik planlanan çalışmaları rapora sundukları gözükmemektedir. Ancak denetim firmaları tarafından yapılan araştırmalarda hiçbir firmanın değer katacak pozisyonda raporlama yapılmadığı belirtilmiştir. Firmaların sunduğu raporlamaya bağlı olarak enerji tasarrufu, atık ve hurda yönetimi, küresel sorunlar gibi sürdürülebilirliğin sosyal kategorisinin ana başlı tema konularına hiçbir şekilde yer verilmemiştir. Raporlamaların ekonomik kategorisine bağlı olarak vermiş olduğu raporların ise hiçbir eksik olmaksızın olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak raporların ortak özelliği firmaların kendi hakkındaki bilgilere geniş yer verdiği ve tanıtma amaçlı bilgi verildiği, öznel verilere çok sık yer verildiğidir. Firmaların çoğunluğunda şeffaflık ilkesine yer verilmiş olmasına rağmen

kendileri hakkında olumsuz olabilecek hiçbir veriye yer verilmemiştir. Paydaş analizleri neredeyse hiçbir rapor analizinde olmadığına dikkat çekilmiştir. Türkiye’de sunulmuş olan sürdürülebilirlik raporlamasının GRI standart ve ilkelerine bağlı kalınarak yapıldığı gözlemlenmiştir. Çoğu eksikliğin şirketlerin ilk defa sürdürülebilirlik raporlaması yaptığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu raporlama sisteminin yaygınlaşması ile şirketlerin farkındalıkları ve dezavantajları artacak olup, firmaların uzun dönemli yapacakları plan proje ve stratejilerinin sürdürülebilir boyutta olacağı öngörülmektedir.

2.3.1.5. Sürdürülebilirlik Raporlaması Yaklaşımları

Sürdürülebilirlik raporlarının her geçen gün daha fazla işletme tarafından uygulanıp yayınlanması ile birlikte, bu raporların kurumsal faaliyetlere olan katkısı da sorgulanmaya başlanmıştır.

Tablo.5. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Avantajları

Sosyal ve çevresel etkileri olan kurumsal işletme, ürün veya servisleri meşrulaştırması
Kurumsal itibar ve marka değerini artırması
Rekabet avantajı kazandırması
Genel performansı artırarak, rekabet gücünü artırması
Rakipleri ile karşılaştırılabilme imkanı sağlaması
Şeffaflık ve hesap verebilirliği artırması
Çalışanları motivasyon açısından desteklemesi, iç bilgi sistemleri ve kontrol süreçlerini geliştirmesi

Tablo 5’de sürdürülebilirlik raporlamasının avantajları gösterilmektedir. Paydaşların finansal olmayan konular hakkında bilgilendirilmesinde öne çıkan hedefler; kurumsal aktivitelerin meşruluğu ve önemli kaynakların tedarik edilmesidir. Bu hedeflere ulaşılabilmesi ise işletmenin toplum ve medya, devlet kurumları ya da çalışanlar gibi anahtar role sahip paydaşlar tarafından kabullenebilirliğinin sağlanmasına bağlıdır. Kabullenebilirlik ise sürdürülebilir kalkınmaya yönelik güvenilir bilgi paylaşımı ile sağlanır. İşletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel sorumluluklarını hangi ölçüde yerine getirip getirmediğilerinin paydaşlara sunulmasını sağlayan sürdürülebilirlik raporları, kurumsal davranışların geliştirilmesine katkıda bulunduğu gibi, mevcut veya potansiyel yatırımcılar

tarafından yatırım analizlerinde “sorumluluk” kavramının da ele alınmasını sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlamasının uygulanması ile beklenen yararlar, işletmelerin raporlamayı tercih etme ve etmeme nedenleri ve her geçen gün daha fazla işletmenin sürdürülebilirlik raporlaması yayınlaması bazı tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmaların çıkış noktası sürdürülebilirlik raporlamasının hangi yaklaşıma göre yapılması gerektiğidir. Raporlama yaklaşımları temel olarak ikiye ayrılır. Bunlar; gönüllü raporlama yaklaşımı ve zorunlu raporlama yaklaşımıdır. Bu yaklaşımlar yalnızca sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında değil, faaliyet raporları, finansal raporlar, denetim raporları ya da kurumsal raporların hazırlanmasında da büyük öneme sahiptir (Aksoy, 2013).

2.3.1.6. Uygulama Farklılıkları

Sürdürülebilirlik raporunun hazırlanmasına yönelik düzenlenen ilke ve çerçeveler uluslararası kurumlar ve yerel kanunlar tarafından düzenlenmiştir. Bazı ülkeler, işletmeler sürdürülebilirlik raporlarını hazırlarken yerel kanunlar tarafından düzenlenen standartlar veya ilkelere uymak zorundadırlar. Bazı ülkelerde ise yerel kanunlar açısından raporlama zorunluluğu söz konusu olmadığından, uluslararası kurumlar tarafından düzenlenen ilke ve çerçevelerin kullanımı işletme tercihinin bırakılmıştır. İşletmeler, faaliyet gösterdikleri sektör, ülke, faaliyet hacimleri, finansal durumları ve paydaşların bilgi ihtiyaçlarını da dikkate alarak sürdürülebilirlik raporları sunarlar, paydaşların bilgi ihtiyaçları çerçevesinde de sürdürülebilirlik raporunu hazırlarken belirli ilke ve çerçevelere uymaktadırlar.

Dünya çapında her ne kadar en fazla kullanılan raporlama rehberi Küresel Raporlama Girişimi Rehberi (GRI Guidelines) olsa da, raporlama konusunda işletmelere yön veren başka ilke ve çerçeveler de oluşturulmuştur. Bu ilke ve çerçeveler aşağıda açıklanmıştır (Once vd. 2015).

Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri (United Nations Principles of Responsible Investment, UNPRI), 2005 yılında, 12 farklı ülkeden 20 yatırım kurumunun temsilcileri “Sorumlu Yatırım İlkelerini” geliştirmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından bir araya getirilmiştir. Süreç, Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi (United Nations Environment Programme

Finance Initiative) ve Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler (UNGC) kurumları tarafından yönetilmiş, 2006 yılında da 6 adet sorumlu yatırım ilkesi belirlenmiştir. Bu ilkelere göre yatırım portföylerinin performanslarını çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim gibi konular etkilemektedir. Bundan dolayı yatırımcılar tarafından da ilgili ilkeler dikkate alınmalıdır (Aksoy, 2013).

OECD Çokuluslu İşletmeler Rehberi (OECD MNE Guidelines), İlgili rehber, uluslararası alanda faaliyet gösteren çokuluslu işletmelere “sorumlu iş” başlığı altında OECD ülkeleri tarafından hazırlanan tavsiyeleri sunmaktadır. Rehber, iki ana kısımdan meydana gelmektedir. İlk kısımda sorumlu iş prensipleri, genel çerçeve, raporlama, insan hakları, çevre, tüketici hakları, bilim ve teknoloji başlıkları çerçevesinde genel politikalar ve uygulamalar konu alınmıştır. İkinci kısımda ise ilk kısma ait genel politik eleştiriler yer almaktadır. Rehberde, çokuluslu işletmelerin sosyal, çevresel ve finansal performanslarını doğru zamanda, güvenilir ve düzenli bir biçimde açıklamaları teşvik edilmektedir (Aksoy, 2013).

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UN Global Compact) 2000 yılında kurumsal sorumluluğu geliştirip uygulamaya sokmak üzere oluşturulmuş çok kapsamlı platformdur. Bu şekilde iş dünyası kalkındırmak ana amaç olmakla beraber, evrensel ilkelerin gelişmesini ve buna bağlı olarak kurumsal sorumluluğu kalkındırmakta amaçlar arasında yer almaktadır. Bu sözleşme sadece sivil toplumu ve kamu kuruluşları değil aynı zamanda sürdürülebilirliğin üç ana boyutundan olan sosyal kategorisi doğrultusunda çalışmalar yapmış ve evrensel çapta kabulü olan 10 ülkeyi içermektedir. Toplum kuruluşlarından oluşan geniş kapsamlı paydaş katılımı ile geliştirilmiş, Kasım 2010'da yayınlanmış bir standarttır (Global Compact, 2018).

AA1000APS Hesap Verebilirlik Prensipleri Standardı ve AA1000AS Güvence Standardı (AA1000APS, AccountAbility Principles Standard ve AA1000AS AssuranceStandard), AA1000APS“nin amacı, çokuluslu işletmeler için uluslararası alanda kabul görmüş, kullanımı kolay ilkeleri oluşturmak ve sürdürülebilirliğin yapısal, idari, uygulanabilirlik ve raporlama açılarından değerlendirilmesini sağlamaktır. Bu ilkelerin amacı sürdürülebilirliğin işletmelerde stratejik açıdan ele alınması ve doğru biçimde sunulmasıdır. Bu ilkeler aracılığı ile işletmelerin sürdürülebilirlik kavramını benimsemeleri, yönetebilmeleri ve

sürdürülebilirlik performanslarını artırmaları beklenmektedir (Accountability Principles Standard, 2008).

AA1000AS ise AA1000AP'e dayalı olarak oluşturulmuş güvence standardıdır. AA1000A'nın amacı, uluslararası alanda kabul görmüş, kullanımı kolay ilkelerin oluşturulması ve bu ilkeler aracılığı ile işletmelerin sürdürülebilirliğinin güvencesinin sağlanmasıdır. Standart, işletmenin AA1000APS ilkelerine bağlılığını ve bu doğrultuda elde ettiği performans bilgilerinin güvenilirliğini ölçerek, kurumun yönetim performansının ve sürdürülebilirlik raporlamasının güvence altına alınmasını da ifade eder (Global Reporting Initiative, 2013).

2.4. Literatür Taraması

2.4.1. Türkiye'deki Sürdürülebilirlik ile İlgili Çalışmalar

Hoşnut (2014), saygın nitelikte işletmelerin sürdürülebilirlik raporları içerik analizi yöntemiyle işgücü, yönetim ilişkileri, iş sağlığı ve güvenliği, eğitim, ayrımcılık, çocuk işçiliği, güvenlik uygulamaları irdelemiş ve şirketlerin sosyal performanslarının yaklaşımları ve uygulamaları tespit etmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, şirketlerin ekonomik faaliyetlerini yerine getirirken aynı zamanda sosyal paydaşlarını da göz ardı etmediği anlaşılmıştır.

Ekeril ve Göde (2017), uluslararası raporlamaları incelemiş ve raporlama ile standartlar arasındaki tüm unsurların sağlanıp sağlanmadığı ve rakipleriyle karşılaştırıldığında otel işletmelerinin her türlü alanda etkisi olduğundan sürdürülebilirlik raporlarının ilgili kullanıcılara tam olarak yansıtmasının önemliliğini vurgulamıştır. Çalışmanın ana amacı raporlama yapılabilmesi için nelere sahip olunması ve nelerden bahsedilmesi gerektiğini incelemektir. Çalışmada nitel veriler kullanılmış ve içerik analizi yöntemi uygulanmıştır.

Ertan (2018), 2015-2017 yılları arasında 120 işletme tarafından yayınlanmış olan 391 adet sürdürülebilirlik raporlarını incelemiştir. Yapmış olduğu çalışmaya dayanarak, Türkiye'de yıllar itibari ile yayınlanan sürdürülebilirlik raporlama sayılarında artış meydana gelmiştir. Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında en yaygın olarak kullanılan rehber, GRI tarafından oluşturulan rehberdir. Yapılan çalışmada yüksek uygulama seviyesinde hazırlanmış raporun az olduğu da incelenmiştir.

Gençoğlu ve Aytaç (2016), BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan işletmelerin yıllık faaliyet raporlarını inceleyerek sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik konusunda şirketlerin yapmış olduğu uygulamaları analiz etmiştir. Yapılan çalışma ile kurumsal sürdürülebilirlik ve entegre raporlama literatürüne dayanılarak kavramsal olarak analiz yapılmış ve Türkiye’de faaliyet raporlarının hazırlanmasındaki aşamalar analiz edilmiştir.

Yavuz (2014), sürdürülebilirlik ve boyutları günümüzde işleniş haliyle irdelemiş, ekonomi kısmında yer almış olan sürdürülebilir kalkınma kısmını incelemiş ve sürdürülebilirliğin daha geliştirilip değerlendirilmesi konusunu ele almıştır. Üretim faaliyetleri kısmının sürdürülebilirlik açısından nasıl bir anlama geldiği detaylı olarak anlatılmış işletmelerin üretimlerini sürdürülebilir kılabilmesi için kendi stratejilerini 5 ana başlık altında toplanıp aktarılmıştır. Çalışmadaki asıl amaç sürdürülebilir üretim stratejileri ile birlikte yalın ve yeşil yaklaşım kısmını öne çıkarmaktadır.

Aracı ve Yüksel (2017), BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik raporları GRI Raporlama İlkeleri esas olarak içerik analizi yapılmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarının finansal raporlamadan daha üst seviyede olduğunu belirtilerek; Avustralya, Fransa, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Hindistan, İtalya, Japonya gibi ülkelerde şirketlerin zorunlu olarak sürdürülebilirlik raporlaması yaptığı, ülkemizde ise gönüllülük esasına bağlı olarak şirketlerin sürdürülebilirlik raporlaması hazırladığını belirtmiştir.

Altuntaş ve Türker (2012), Türkiye’de sürdürülebilir tedarik zincirinin, stratejik olarak farklılaştırılmasının nasıl olduğunu belirtmiş ve konuyla alakalı analiz yapmışlardır. Türkiye’de varlığı olan 10 üretim firmasına ait kendi tedarik zincir yönetimini, sürdürülebilirlik raporlamasını irdelemişlerdir. Yapılan analiz ile Türkiye’de faaliyet gösteren üretim firmalarının sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi ve tedarikçi kavramı, yerel tedarikçi politikası, tedarikçilerin çalışma koşulları gibi alt boyutlara yönelik alguları ortaya çıkarmıştır. Yazarlar yaptıkları bu analiz ile Ekergil ve Göde’nin (2017) çalışmasına benzer olarak, farklı sektörlerde aynı çeşit analiz yapmışlardır.

Başdeğirmen ve Tunca (2017), Türkiye ekonomisinin en büyük beş yüz büyük işletmesi içinde var olan ve lojistik sektöründe varlığını gösteren dokuz

işletmenin finansal performansını GRI ilişkisel analiz yöntemi ile analiz etmişlerdir. Çalışmada ciro, ihracat, vergi öncesi kar, çalışan sayısı, toplam aktif ve öz sermaye kriterleri temel alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre sektörde yer alan işletmelerin finansal performanslarını etkileyen faktörlerin başında öz sermaye ve toplam aktifler gelmektedir.

Çetin ve diğerleri (2015), Türkiye’de varlığını gösteren işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik raporlarının, paydaş katılımı açısından 2012-2013 yıllarında yayınlanan Küresel Raporlama Girişimi standartlarına olan uygunluğunu içerik analizi yöntemi ile incelemişlerdir. Yapılan analize göre paydaş yönetimi ön planda tutulmuş ancak paydaş katılımı açıklamalarının yeterli olunmadığı kanaatine varılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre; sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanma aşamasında firmaların, ilk olarak paydaş katılımı unsurlarının belirlenip o şekilde sürdürülebilirlik raporlaması yazmasının önemini vurgulanmıştır.

Şahin ve diğerleri (2017) Türkiye’nin 2015 yılına kadar Küresel Raporlama Girişimi rehberine göre hazırlanan 96 adet sürdürülebilirlik raporunda yer alan açıklamalarda sektöre ve yıllara göre, varsa farklılıkları Kruskal Wallis H testi ile tespit etmişlerdir. Bu yüzden 42 işletmenin 96 adet raporu dikkate alınmıştır. Açıklamalarda sektörler ve yıllar arasında farklılıklar bulunmuştur. Sonuç olarak Türkiye’de sürdürülebilirlik raporları sayısının fazla olmadığı görülmüş ve buna dair işletmelere eğitim verilmesi, bu konuyla ilgili yasal düzenleme yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Bu çalışmada, Başdeğirmen ve Tunca (2017) ayrıca Altuntaş ve Türker (2012)’in çalışmaları ile aynı içerik analizi yöntemi ile açıklamalarda bulunulmuş; ancak Şahin ve diğerleri (2017)’nin çalışmasından farklı olarak Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Bu test ile farklı sektörlerdeki ve yıllardaki farklılıklara bağlı olarak raporlama yapılmıştır.

2.4.2. Dünya’daki Sürdürülebilirlik ile İlgili Çalışmalar

Roca ve Searcy (2012)’nin çalışmasında Kanada’da yapılan 2008 yılından itibaren 94 sürdürülebilirlik raporu içerik analizi ile belirlenmiştir. Raporda 585 farklı gösterge kullanılmıştır. Küresel raporlama girişimi tarafından önerilen

göstergelerde kullanılmıştır. Raporların 28'inde GRI yer alırken 5 tanesinde ise Küresel Raporlama Girişiminden yararlanılmamıştır. Bu çalışma kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında kullanılan göstergelerin derinlemesine incelenmesini içerik analizi ile açıklamaktadır.

Nikolaou ve Tsalis (2013)'in çalışmasında kurumsal sürdürülebilirliğin amaçlarını değerlendirmek ve tasarlamak için kurumsal karnenin önemli bir araç olduğu belirtilmiştir. Şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını iyileştirmeleri için neyin ölçülmesi gerektiği ve neyin yapılması gerektiğini belirtilmiştir. Kurumsal karne anlayışının küresel raporlama göstergeleri ve sürdürülebilirlik raporlarını ölçmek için kullanılabilmesi anlatılmıştır. Yunan firmaları baz alınarak literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Guthrie ve Farneti (2018) Küresel Raporlama Kılavuzlarını kullanan 7 avustralya kamu sektörü kuruluşunda gönüllü şirketin sürdürülebilirlik raporlarını incelemiştir. Raporlamada GRI raporlama ilkelerine ne derecede bağımlı kaldığı analiz edilmiştir.

Fernandez ve diğerleri (2013), sürdürülebilirlik raporlarının şeffaflık ilkesinin hangi sektörlerde uygulandığını analiz etmiştir. Paydaların şeffaflık ilkesinden etkilenip etkilenmediğini ve kalitelerini ne derecede arttırdıkları incelenmiştir. Çalışmanın sonucu olarak şeffaflık ilkesini gerçekleştiren işletmelerin daha başarılı ve bölge olarak gelişmiş ülkelerde olduğunu belirtmişlerdir.

Boiral (2013), enerji ve maden sektöründeki 23 firmanın sürdürülebilirlik raporlarını içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. 2700 sayfa tutan raporda firmaların sürdürülebilir kalkınma sorumluluğunu GRI ilkelerine dayanarak açıklamıştır.

Türkiye'de ve Dünya'da yapılan literatür çalışmasının ortak sonucu olarak, şirketler sürdürülebilirlik raporlaması analizlerinde içerik analizi yöntemi kullanılarak daha kapsamlı sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Türkiye'de yapılan araştırma ve analizlerden yola çıkılarak çalışmayı yapanların sadece Türkiye odaklı kalmayıp aynı zamanda uluslararası sürdürülebilirlik raporlarını da inceleyerek küresel bir sonuç izledikleri de yapılan gözlemler arasındadır. Dünya çapında yapılan çalışmalara bakıldığında ise sadece kendi ülkeleri için raporlama yaptıkları ve buna

bağlı kalarak kendi eksik yönlerini belirleyerek nasıl kendi gelişimlerini arttırmayı hedefledikleri anlaşılmaktadır.

Her şirketin sürdürülebilirlik anlayışı farklı içeriklere sahip olabilmektedir. Uluslararası kuruluşlar tarafından kullanılan sürdürülebilirlik kavramı ekonomik, çevresel ve sosyal olarak ana başlıklara sahiptir. GRI, bu ana hat üstünden kurularak şirketlerin bu ana çerçeveden yola çıkarak kendi raporlamalarını yapmasını amaçlamaktadır. Bazı şirketler GRI kullanırken bazı şirketler kendi sürdürülebilirlik raporlamasına göre rapor yayınlamıştır. Sürdürülebilirlik anlayışının farklı içeriklere sahip olma nedenleri olarak kurumun bulunduğu ülke şartları, şirket sektörü, şirket pozisyonu etkilidir.

Yapılan bu çalışmayla, çeşitli sebepler ile farklı şekillerde raporlama yapıldığı, buna rağmen ortak bir raporlama anlayışında bulunularak rekabet ortamına hazır hale geldiğini ve bu şekilde her firmanın kendi artı ve eksiklerini bulabileceği anlaşılmaktadır. Dünya çapında tek bir sürdürülebilirlik raporlamasına gidilmediği ortak paydaşlarda farklı raporlar sunulduğu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BORSA İSTANBUL'DA YER ALAN ŞİRKETLERE YÖNELİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüz dünyasında, sürdürülebilirlik raporlaması şirketler tarafından önemsenmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması ile şirketler kendi eksi ve artılarını görerek rekabet ortamında da hızlı bir şekilde fark yaratmaya çalışmaktadırlar. GRI / G4 (GRI, 2015) Raporlama Standardında yer alan Özel Standart Bildirimler başlığı ile sürdürülebilirlik raporlamasının ana hatlarını oluşturan unsurlar seçilerek, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören ve sürdürülebilirlik endeksi yayınlayan firmalara dair analizler yapılmıştır. Bu şekilde kendi gelişimlerini arttırmak isteyen şirketler bu literatür ve analiz ile her şirket için ana şablon oluşturulabilmektedir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Seti

Yapılan çalışmada, şirketlerin belirlenmesinde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi kullanılmıştır. Sürdürülebilirlik ile ilgili kavramlar GRI / G4 (GRI, 2015), Raporlama Standardında yer alan Özel Standart Bildirimler başlığı incelenerek elde edilen kelimeler ile içerik analizine tabi tutulmuştur. Sürdürülebilirliğin 3 ana maddesi olan ekonomik, sosyal ve çevresel boyutta temel alınan 68 kelime analizde kullanılmıştır. Bu verilerin hepsi, Nvivo programı ile analiz edilerek, rapor ve tablo haline dönüştürülmüştür.

BIST endeksinden alınarak sürdürülebilirlik raporları incelenen şirketler Tablo 6'da, sürdürülebilirlik raporlarını yayınlamayan şirketler ise Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo.6. Araştırma Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporları İncelenen Kuruluşlar

Sürdürülebilirlik Raporlaması Yayınlayan Kuruluşlar	
1	AKBANK T.A.Ş.
2	AKENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.
3	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.

4	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.
5	ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.
6	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.
7	ARÇELİK A.Ş.
8	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
9	AYGAZ A.Ş.
10	BRİSA BRIDGESTONE SABANCI LASTİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
11	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.
12	ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
13	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.
14	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.
15	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
16	GLOBAL YATIRIM HOLDİNG A.Ş.
17	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.
18	KOÇ HOLDİNG A.Ş.
19	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.
20	LOGO YAZILIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
21	MİGROS TİCARET A.Ş.
22	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.
23	POLİSAN HOLDİNG A.Ş.
24	SODA SANAYİİ A.Ş.
25	ŞEKERBANK T.A.Ş.
26	TAVHL HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.
27	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
28	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.
29	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
30	TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.
31	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.

32	TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.
33	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.
34	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.
35	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.
36	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.
37	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.

Tablo.7.Araştırma Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporları İncelenemeyen Kuruluşlar

Sürdürülebilirlik Raporlaması Yayınlamayan Kuruluşlar	
1	ANEL ELEKTRİK PROJE TAAHHÜT VE TİCARET A.Ş.
2	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.
3	NETAŞ TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
4	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.
5	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
6	TAT GIDA SANAYİ A.Ş.
7	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.
8	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
9	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
10	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.
11	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.
12	VESTEL BEYAZ EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
13	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Sürdürülebilirlik ile ilgili kavramlar BIST sürdürülebilirlik endeksinden alınan şirketlerin sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. BIST’da yer alan şirketlerden toplam 50 şirketin sürdürülebilirlik raporları mevcut olmasına rağmen 37 şirketin sürdürülebilirlik raporlarına erişilmiştir. Bununla birlikte 37 şirketin tamamında sürdürülebilirlik raporları web sitesinde hem bilgi hem de pdf şeklinde birebir aynı bilgilerle yayınlanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarını yayınlamayan 13 şirketten

bahsedilecek olursa; Netaş Telekomünikasyon A.Ş.'nin sürdürülebilirlik raporu hazırlanma aşamasındadır. Türkiye Garanti Bankası A.Ş web sitesinde ise sürdürülebilirlik raporları ile ilgili bir bölüm ayrılmışken, bu başlık altında bir bilgi bulunmadığından sürdürülebilirlik raporundan faydalanılamamıştır. Sürdürülebilirlik raporlarıyla ilgili hiçbir bilgiye rastlanmayan 11 şirketten bahsedilecek olursa bunlar; Anel Elektrik Proje Taahhüt ve Ticaret A.Ş., Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş., Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş., Petkim Petrokimya Holding A.Ş., Tat Gıda Sanayi A.Ş., Tekfen Holding A.Ş., Tüpraş-Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş., Türk Telekomünikasyon A.Ş., Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş., Vestel Beyaz Eşya Sanayi ve Ticaret A.Ş., Vestel Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. olmuştur. İncelenen şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının bulunduğu ve ilgili kurumsal dokümanları Ek 1 de yer almaktadır.

Tablo 8'de ekonomik sürdürülebilirliğe ait unsurlar ve bu unsurlar ile ilgili kelimeler yer almaktadır. Tablo 9'da çevresel sürdürülebilirliğe ait unsurlar ve bu unsurlar ile ilgili kelimeler yer almaktadır. Tablo 10'da sosyal sürdürülebilirliğe ait 4 alt kategori, unsurlar ve bu unsurlar ile ilgili kelimeler yer almaktadır.

Tablo.8. Ekonomik Sürdürülebilirlik ile İlgili İncelenen Unsurlar ve Kavramlar

Kategori: Ekonomik		
*	Unsurlar	Kavramlar
1	Ekonomik performans	Finans, mali, ekonomik, iklim, devlet, altyapı
2	Piyasa varlığı	Yerel yönetici, ücret, maaş
3	Dolaylı ekonomik etkiler	Dolaylı ekonomi
4	Satın alma uygulamaları	Yerel tedarikçi

Tablo.9. Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili İncelenen Unsurlar ve Kavramlar

Kategori: Çevre		
*	Unsurlar	Kavramlar
1	Malzemeler	Geri dönüştürülmüş
2	Enerji	Enerji
3	Su	Su
4	Biolojik çeşitlilik	Biolojik çeşitlilik
5	Emisyonlar	Sera gazı, emisyon, karbon
6	Atık sular ve atıklar	Atık
7	Ürün ve hizmetler	Ürün, hizmet, geri toplanan ürün, ambalaj
8	Uyum	Çevre kanunu
9	Nakliye	Nakliye
10	Genel	Çevre, çevre koruma
11	Tedarikçinin çevresel bakımından değerlendirilmesi	Tedarikçi
12	Çevresel şikayet mekanizmaları	Çevre şikayetleri

Tablo.10. Sosyal Sürdürülebilirlik ile İlgili İncelenen Unsurlar ve Kavramlar

Kategori: Sosyal		
Alt Kategoriler	Unsurlar	Kavramlar
1. İş gücü uygulamaları Ve insana yararlı iş	1.1.İstihdam	Çalışan, personel, yaş, cinsiyet, çalışan devri
	1.2.İş gücü / Yönetim ilişkileri	İhbar süresi
	1.3.İş sağlığı ve güvenliği	İş sağlığı, iş güvenliği
	1.4.Eğitim ve öğretim	Eğitim, öğretim
	1.5.Çeşitlilik ve fırsat eşitliği	Çalışan çeşitliliği, çalışan eşitliği
	1.6.Kadın ve erkek için eşit ücret	Eşit ücret
	1.7.Tedarikçinin iş gücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi	Yeni tedarikçinin iş gücü uygulamaları
	1.8.İş gücü uygulamaları şikayet mekanizmaları	Çalışan şikayetleri
2. İnsan hakları	2.1. Yatırım	Yatırım
	2.2. Ayrımcılığın önlenmesi	Ayrımcılık
	2.3. Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı	Sendika, toplu sözleşme
	2.4. Çocuk işçiler	Çocuk işçi
	2.5. Zorla veya cebren çalıştırma	Zorla çalıştırma
	2.6. Güvenlik uygulamaları	Güvenlik
	2.7. Yerli halkların hakları	Yerli halk
	2.8. Değerlendirme	İnsan hakları
	2.9. Tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi	Yeni tedarikçinin insan hakları uygulaması
	2.10. İnsan hakları şikayet mekanizmaları	İnsan hakları şikayetleri

3. Toplum	3.1. Yerel toplumlar	Toplum, yerel toplum
	3.2. Yolsuzlukla mücadele	Yolsuzluk
	3.3. Kamu politikası	Kamu
	3.4. Rekabete aykırı davranış	Rekabet
	3.5. Uyum	Uyum
	3.6. Tedarikçinin toplum üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmesi	Yeni tedarikçinin toplumsal etkileri
	3.7. Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları	Toplumsal şikayet
4 Ürün sorumluluğu	4.1. Müşteri sağlık ve güvenliği	Müşteri
	4.2. Ürün ve hizmet etiketlemesi	Etiket
	4.3. Pazarlama iletişimi	Müşteri iletişimi
	4.4. Müşteri gizliliği	Müşteri gizliliği
	4.5. Uyum	Ürün tedariki ve kullanımı ile ilgili kanunlara uyum

3.3. Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Değerlendirmeler

Sürdürülebilirlik unsurlarının belirlenmesi planlanan bu çalışmada, Tablo 6, 7, 8, 9 ve 10 da bahsedilen verilerle gerekli taramalar yapılarak; Tablo 11'den 26'ya kadar sürdürülebilirliğe ait kavramlar detaylandırılarak belirtilmiştir. Tablo 11'de şirketlerin kaç tanesinde sürdürülebilirlik raporlarının olduğu sektörel bazda sınıflandırılarak belirtilmiştir. Tablo 12, 14 ve 16' da sürdürülebilirlik ile ilgili anahtar kelimelerden detaylı bir şekilde bahsedilirken, Tablo 13, 15, 17, 18, 19 ve 20 de sürdürülebilirlik ile ilgili kavramların daha genel bir şekilde tekrar sayılarına ulaşılmıştır. Tablo 21, 22, 23, 24, 25 ve 26 da ise sürdürülebilirlik raporlarına kaç firmanın değindiği belirtilmiştir.

Tablo.11. Sürdürülebilirlik Raporları İncelenen Şirketlerin Sektörlere göre Sınıflandırması

Sektörel sınıflandırma	Şirket sayısı	%
İmalat sanayi	16	43
Mali kuruluşlar	13	35
Ulaştırma, haberleşme ve depolama	1	3
Elektrik, gaz ve su	4	11
Toptan, perakende ve ticaret	1	3
Teknoloji	2	5
Toplam	37	100

Tablo 11’de araştırılan şirketler sektörlere göre sınıflandırılmış ve sürdürülebilirlik unsurlarının kullanım sayısı ve oranları belirtilmiştir.

Sürdürülebilirlik unsurları BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketler analiz edilerek, şirketlerde kullanım oranları sektörel sınıflandırma yapılarak Tablo 11’de düzenlenmiştir. Veri seti incelenecek olursa sıralamanın en üst sıralarında %43’lük oran ile imalat sanayi ve %35’lik oran ile mali kuruluşlar yer almaktadır. Onları %11’lik oranla elektrik, gaz ve su; %5’lik oranla teknoloji takip etmektedir. En düşük oran olan %3’lük oranla ulaştırma, haberleşme ve depolama, toptan, perakende ve ticaret ile tablo sonlandırılmıştır.

Tablo.12. Ekonomik Sürdürülebilirlik ile İlgili Anahtar Kelimelerin Analiz Sonuçları

UNSUR	KAVRAMLAR*
Ekonomik performans	Finans (2), mali (1), ekonomik (2), iklim (1), devlet (1), altyapı (1)
Piyasa varlığı	Yerel yönetici (1), ücret (1), maaş (1)
Dolaylı ekonomik etkiler	Dolaylı ekonomi (2)
Satın alma uygulamaları	Yerel tedarikçi (2)

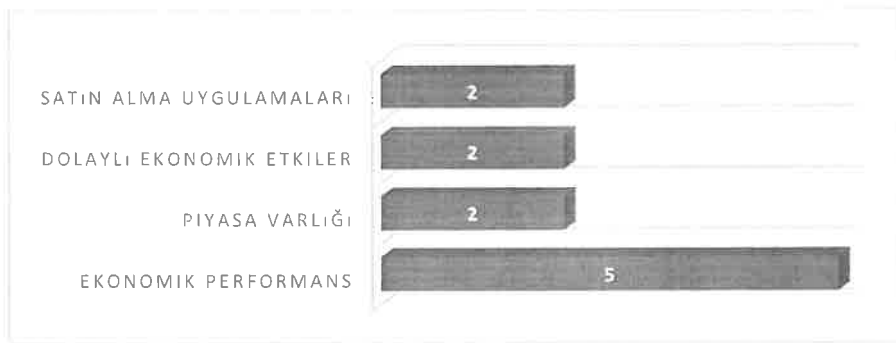
*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 12'de ekonomik sürdürülebilirlikte kullanılan kavramlar şirketlerde aranarak frekansı (tekrar sayısı) belirtilmiştir.

Ekonomik sürdürülebilirlik unsur ve frekansları Tablo 12'de oluşturulmuştur. Kelime verileri BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki şirketlerde aranarak, ekonomik sürdürülebilirlikte bulunan kavramlar şirketlerdeki tekrar sayıları belirlenip tablolaştırılmıştır.

En çok kullanılan kavramlar; kurallar, bunları takiben finans, ekonomi, dolaylı ekonomi ve yerel tedarikçidir. En az kullanılan kavramlar ise; mali, iklim, devlet, altyapı, yerel yönetici, ücret, maaş olarak görülmektedir.

Tablo.13. Ekonomik Sürdürülebilirlik Unsurları

*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 12'de ekonomik sürdürülebilirlikte yer alan kavramların frekansları toplanarak Tablo 13'de unsurlar bazında verilmiştir.

Ekonomik sürdürülebilirlik ile ilgili en çok tekrarlanan unsur ilk olarak tablonun en alt sırasında yerini alan ekonomik performanstır. Bu sıralamayı takip eden daha az bahsedilen unsurlar ise piyasa varlığı, dolaylı ekonomik etkiler ve satın alma uygulamaları olarak gözlemlenmektedir.

Tablo.14. Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili Anahtar Kelimelerin Analiz Sonuçları

UNSUR	FREKANS*
Malzemeler	Geri dönüştürülmüş (2)
Enerji	Enerji (3)
Su	Su (5)
Biyolojik çeşitlilik	Biyolojik çeşitlilik (1)
Emisyonlar	Sera gazı(1), emisyon(1), karbon (1)
Atık sular ve atıklar	Atık (2)
Ürün ve hizmetler	Ürün(3), hizmet(2), geri toplanan ürün(4), ambalaj(1)
Uyum	Çevre kanunu (3)
Nakliye	Nakliye (1)
Genel	Çevre(4), çevre koruma(3)
Tedarikçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi	Tedarikçi (2)
Çevresel şikayet mekanizmaları	Çevre şikayetleri(2)

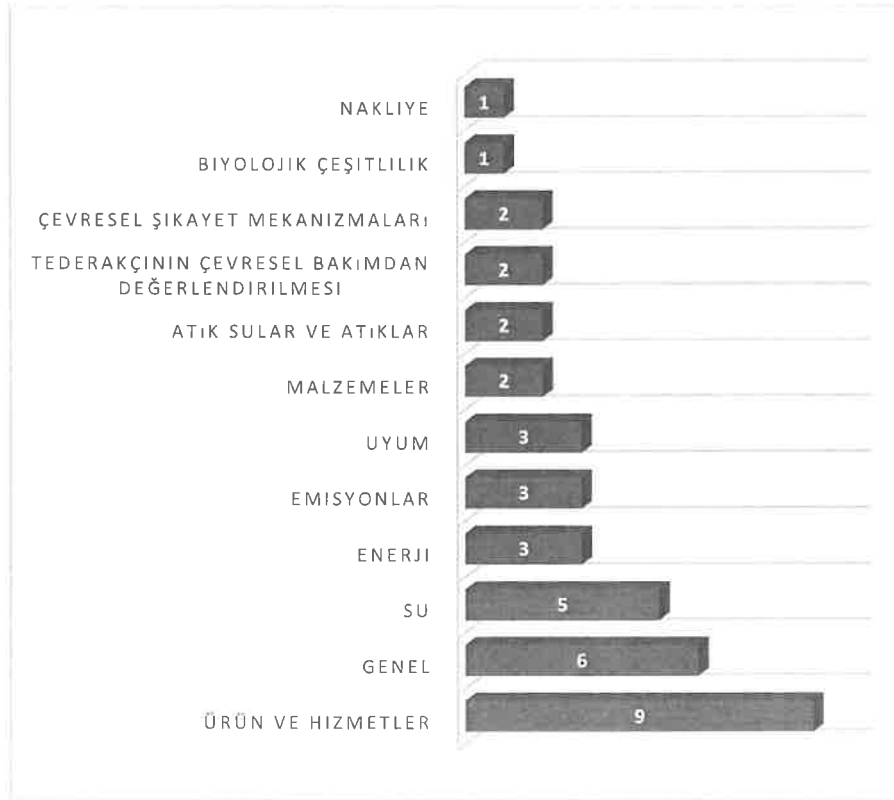
*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 14'de çevresel sürdürülebilirlikte kullanılan kavramlar şirketlerde aranarak frekansı (tekrar sayısı) belirtilmiştir.

Çevresel sürdürülebilirlik unsur ve kavramları yukarıda belirtilen Tablo 14'de gösterilmiştir. Kelime verileri BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki şirketlerde aranarak, çevresel sürdürülebilirliğe ait kavramlar şirketlerdeki tekrar sayıları belirlenerek tablolaştırılmıştır.

En çok kullanılan kavram su'dur. En az kullanılan kavram ise; biyolojik çeşitlilik, sera gazı, emisyon, karbon, nakliye, ambalajdır.

Tablo.15. Çevresel Sürdürülebilirlik Unsurları

*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 14'de çevresel sürdürülebilirlikte yer alan kavramların frekansları toplanarak Tablo 15'de unsurlar bazında verilmiştir.

Çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili en çok tekrarlanan unsur ilk olarak tablonun en alt sırasında yerini alan ürün ve hizmetlerdir. Bu sıralamayı takip eden ve daha az

bahsedilen unsurlar ise genel, su, enerji, emisyonlar, uyum, malzemeler, atık sular ve atık, tedarikçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi, çevresel şikayet mekanizmaları, biyolojik çeşitlilik, nakliye olarak gözlemlenmektedir.

Tablo.16. Sosyal Sürdürülebilirlik ile İlgili Anahtar Kelimelerin Analiz Sonuçları

ALT KATEGORİ	UNSUR	FREKANS*
İş gücü uygulamaları ve insana yaraşır iş	İstihdam	Çalışan (7), personel (1), yaş (2), cinsiyet (1), çalışan devri (2)
	İş gücü ve yönetim ilişkileri	İhbar süresi (1)
	İş sağlığı ve güvenliği	İş sağlığı (4), iş güvenliği (5)
	Eğitim ve öğretim	Eğitim (4), öğretim (1)
	Çeşitlilik ve fırsat eşitliği	Çalışan çeşitliliği (1), çalışan eşitliği (3)
	Kadın ve erkek için eşit ücret	Eşit ücret (1)
	Tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi	Yeni tedarikçinin iş gücü uygulamaları (1)
	İş gücü uygulamaları şikayet mekanizmaları	Çalışan şikayetleri (2)
İnsan hakları	Yatırım	Yatırım (2)
	Ayrımcılığın önlenmesi	Ayrımcılık (1)
	Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı	Sendika (1), toplu sözleşme (1)
	Çocuk işçiler	Çocuk işçi (1)
	Zorla veya cebren çalıştırma	Zorla çalıştırma (1)
	Güvenlik uygulamaları	Güvenlik (1)
	Yerli halkların hakları	Yerli halk (1)
	Değerlendirme	İnsan hakları (2)
Tedarikçilerin insan hakları	Yeni tedarikçinin insan hakları	

	bakımından değerlendirilmesi	uygulaması (1)
	İnsan hakları şikayet mekanizmaları	İnsan hakları şikayetleri (1)
Toplum	Yerel toplumlar	Toplum (2), yerel toplum (1)
	Yolsuzlukla mücadele	Yolsuzluk (1)
	Kamu politikası	Kamu (1)
	Rekabete aykırı davranış	Rekabet (1)
	Uyum	Uyum (2)
	Tedarikçinin toplum üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmesi	Yeni tedarikçinin toplumsal etkileri (1)
	Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları	Toplumsal şikayet (1)
Ürün sorumluluğu	Müşteri sağlık ve güvenliği	Müşteri (3)
	Ürün ve hizmet etiketlemesi	Etiket (1)
	Pazarlama iletişimi	Müşteri iletişimi (3)
	Müşteri gizliliği	Müşteri gizliliği (1)
	Uyum	Ürün tedarigi ve kullanımı ile ilgili kanunlara uyum (1)

*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

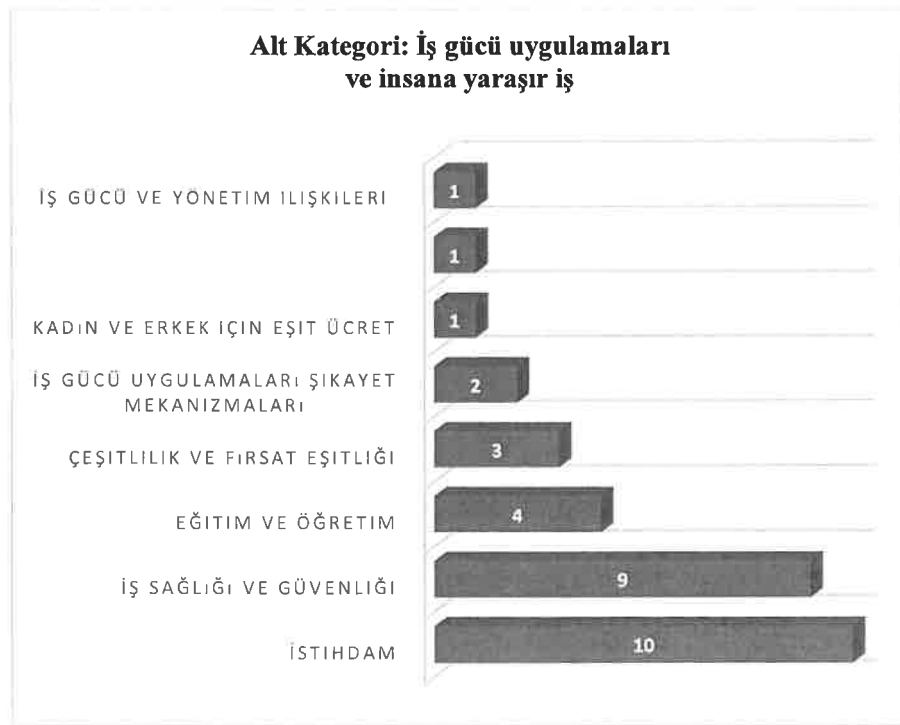
Tablo 16'da sosyal sürdürülebilirlikte kullanılan kavramlar şirketlerde aranarak tekrar sayısı belirtilmiştir.

Sosyal sürdürülebilirlik alt kategori, unsur ve kavramlar Tablo 16'da gösterilmiştir. Kelime verileri BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki şirketlerde aranarak, sosyal sürdürülebilirliğe ait frekanslar şirketlerdeki tekrar sayıları belirtilip tablolandırılmıştır.

Bu tabloda dikkat çeken durum kavramların ya çok fazla ya da çok az değinilmiş olmasıdır. Sosyal sürdürülebilirlikte en çok değinilen kavram çalışandır, bunu takiben iş güvenliği yer alırken en son kısımda da az değinilen kavramlar yer almaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili en çok tekrarlanan unsurları tablodan incelediğimizde en az vurgulanan kavramlar sayı bakımından oldukça fazladır. Bu sebepten dolayı 4 alt kategoriye 4 tabloya bölerek daha detaylı incelenmesi sağlanmaktadır. Tablo 16’da sosyal sürdürülebilirlikte yer alan kavramların frekansları toplanarak Tablo 17, 18, 19, ve 20’de alt kategorilerde yer alan unsurlar bazında verilmiştir.

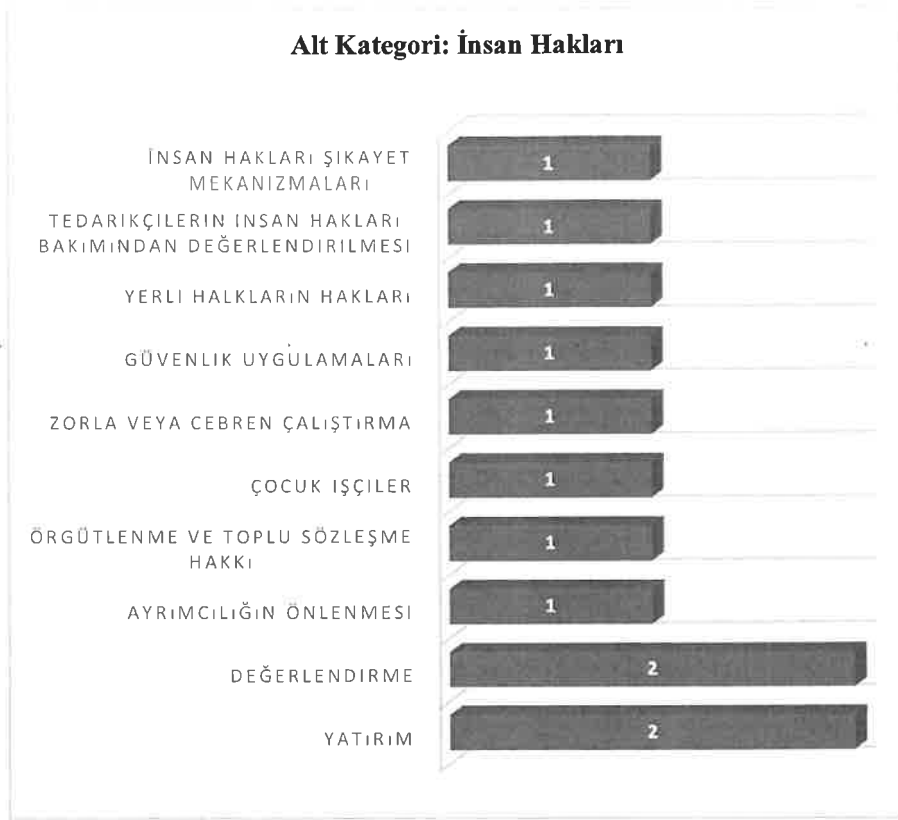
Tablo.17. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş

*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9’da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 17’de sosyal sürdürülebilirlik alt kategorisi olan iş gücü uygulamaları ve insana yaraşır iş ile ilgili en çok tekrarlanan unsurlardan ilki tablonun en alt sırasında yerini alan istihdamdır. Bu sıralamayı takip eden ve daha az bahsedilen unsurlar ise iş sağlığı ve güvenliği, eğitim ve öğretim, çeşitlilik ve fırsat eşitliği, iş gücü uygulamaları şikayet mekanizmaları, kadın ve erkek için eşit ücret, tedarikçinin iş gücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi, iş gücü ve yönetim ilişkileri olarak gözlemlenmektedir.

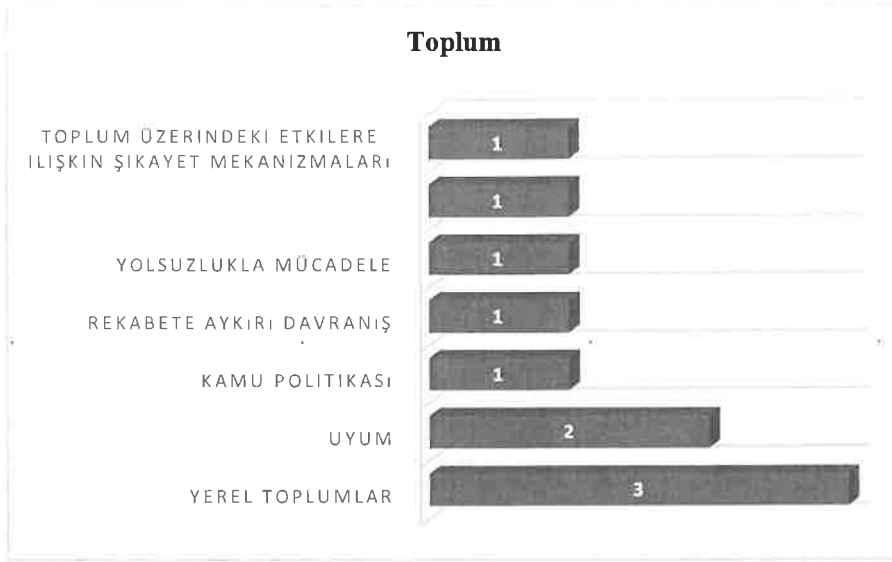
Tablo.18. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: İnsan hakları

*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 18'de sosyal sürdürülebilirlik alt kategorisi olan insan hakları ile ilgili en çok tekrarlanan unsurlardan ilk olarak tablonun en alt sırasında yerini alan değerlendirme ve yatırımdır. Bu sıralamayı takip eden ve daha az bahsedilen unsurlar ise ayrımcılığın önlenmesi, örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı, çocuk işçiler, zorla veya cebren çalıştırma, güvenlik uygulamaları, yerli halkların hakları, tedarikçinin insan hakları bakımından değerlendirilmesi, insan hakları şikayet mekanizmaları olarak gözlemlenmektedir.

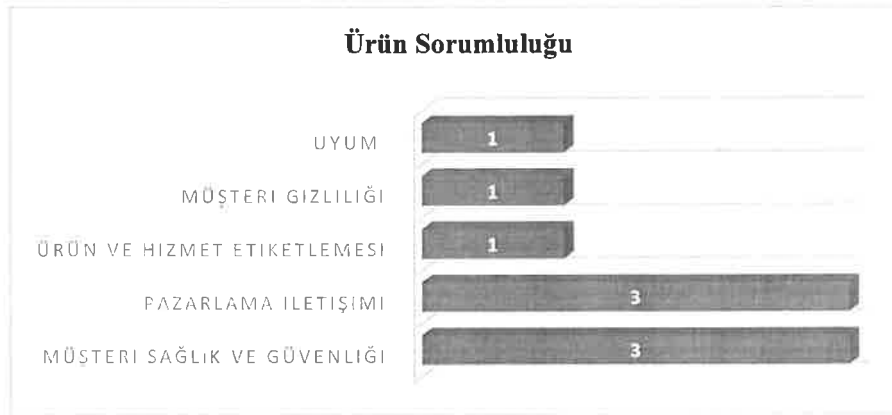
Tablo.19. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: Toplum

*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 19'da sosyal sürdürülebilirlik alt kategorisi olan toplum ile ilgili en çok tekrarlanan unsurlardan ilk olarak tablonun en alt sırasında yerini alan yerel toplumlardır. Bu sıralamayı takip eden ve daha az bahsedilen unsurlar ise uyum, kamu politikası, rekabete aykırı davranış, yolsuzlukla mücadele, tedarikçinin toplum üzerindeki etkileri bakımından değerlendirilmesi, toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları olarak gözlemlenmektedir.

Tablo.20. Sosyal Sürdürülebilirlik Unsurları: Ürün Sorumluluğu

*Her rakam 0-7 ölçeğine göre tablo 7,8 ve 9'da yer alan anahtar kelimelerin toplam tekrar sayılarını göstermektedir: 0-999=1, 1000-1999=2, 2000-2999=3, 3000-3999=4, 4000-4999=5, 5000-5999=6, 6000-6999=7, 7000-7999=8, 8000-8999=9, 9000 ve üzeri=10

Tablo 20’de sosyal sürdürülebilirlik alt kategorisi olan toplum ile ilgili en çok tekrarlanan unsurlardan ilk olarak tablonun en alt sırasında yerini alan müşteri sağlık ve güvenliği, pazarlama iletişimidir. Bu sıralamayı takip eden ve daha az bahsedilen unsurlar ise ürün ve hizmet etiketlemesi, müşteri gizliliği, uyum olarak gözlemlenmektedir.

Tablo.21. Ekonomik Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları

Ekonomik Sürdürülebilirlik	%
Ekonomik performans	91
Piyasa varlığı	74
Dolaylı ekonomik etkiler	95
Satın alma uygulamaları	95

Tablo 21’de ekonomik sürdürülebilirlik unsurlarının BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki bulunan firmaların kaçında var olduğu yüzdelik oran ile gösterilmektedir.

Tablo 21’de yer alan bulgular incelendiğinde; satın alma uygulamaları ve dolaylı ekonomik etkiler %95 orana sahip iken, ekonomik performans %91 orana sahip olarak şirketler tarafından en çok bahsedilen unsurlardandır. Bu sıralamayı takip eden ve daha az bahsedilen unsurlar sıralanmıştır.

Tablo.22. Çevresel Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları

Çevresel Sürdürülebilirlik	%
Malzemeler	95
Enerji	97
Su	100
Biyolojik çeşitlilik	95
Emisyonlar	92
Atık sular ve atıklar	95
Ürün ve hizmetler	86
Uyum	95
Nakliye	27
Genel	47
Tederakçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi	95
Çevresel şikayet mekanizmaları	95

Tablo 22’de çevresel sürdürülebilirlik unsurlarının BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki bulunan firmaların kaçında var olduğu yüzdelik oran ile gösterilmektedir.

Tablo 22’de yer alan bulgular incelendiğinde; su unsurundan %100 ile tüm şirketlerde bahsedildiği anlaşılmaktadır. Bunu takiben, %97 ile enerji unsurunun şirketlerde en çok bahsedilen kavramlar arasında olduğu görülmüştür. Malzemeler, biyolojik çeşitlilik, atık sular ve atıklar, tedarikçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi ve çevresel şikayet mekanizmalarından %95’lik oran ile analiz sonucuna göre şirketler tarafından yüksek oranla bahsedildiği anlaşılmaktadır. Emisyonlar unsurunun %92’lik paya sahip olduğu, ürün ve hizmetler %86, genel unsurunun %47, en az bahsedilen unsur ise %27 ile nakliye unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo.23. Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları: İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş

Alt Kategori: Sosyal Sürdürülebilirlikte İş gücü uygulamaları ve insana yaraşır iş	%
İstihdam	92
İş gücü ve yönetim ilişkileri	76
İş sağlığı ve güvenliği	95
Eğitim ve öğretim	82
Çeşitlilik ve fırsat eşitliği	93
Kadın ve erkek için eşit ücret	92
Tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi	0
İş gücü uygulamaları şikayet mekanizmaları	95

Tablo 23’de sosyal sürdürülebilirlik unsurlarının iş gücü uygulamaları ve insana yaraşır iş alt kategorisinin BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunan firmaların kaçında var olduğu yüzdelik oran ile gösterilmektedir.

Sosyal sürdürülebilirlikte 4 alt kategorisi olması sebebiyle sosyal sürdürülebilirliğin unsurları ayrı ayrı incelenip tabloyla detaylandırılmıştır. İş gücü uygulamaları ve insan yaraşır iş alt kategorisi; istihdam, işgücü ve yönetim ilişkileri, eğitim ve öğretim, çeşitlilik ve fırsat eşitliği, kadın ve erkek için eşit ücret, tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi ve işgücü uygulamaları şikayet mekanizmaları olarak sıralanmıştır.

Tablo 23’de yer alan bulgular incelendiğinde; %95 ile iş sağlığı ve güvenliği, iş gücü uygulamaları şikayet mekanizmaları şirketlerde en çok bahsedilen unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. %93 ile çeşitlilik ve fırsat eşitliği, %92 ile kadın ve erkek için eşit ücret, istihdamın da şirketlerde en çok bahsedilen unsurlar sıralamasında üst sıralarda olduğu görülmektedir. İş gücü ve yönetim ilişkilerinin %76’lık paya sahip olduğu, eğitim ve öğretimin %82’lik paya sahip olduğu bu gösterge ile en az bahsedilen unsurlara girdiği görülmektedir. Tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi unsurunun ise hiçbir şirket tarafından bahsedilmediğinin analiz sonuçları arasında olduğu görülmektedir.

Tablo.24. Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları: İnsan Hakları

Alt kategori: İnsan Hakları	%
Yatırım	95
Ayrımcılığın önlenmesi	92
Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı	84
Çocuk işçiler	84
Zorla veya cebren çalıştırma	65
Güvenlik uygulamaları	95
Yerli halkların hakları	92
Değerlendirme	95
Tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi	0
İnsan hakları şikayet mekanizmaları	0

Tablo 24’de sosyal sürdürülebilirlik unsurlarının insan hakları alt kategorisinin BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunan firmaların kaçında var olduğu yüzdelik oran ile gösterilmektedir.

Sosyal sürdürülebilirlikte 4 alt kategori olması sebebiyle sosyal sürdürülebilirliğin unsurları ayrı ayrı incelenip tabloyla detaylandırılmıştır. İnsan hakları alt kategorisi; yatırım, ayrımcılığın önlenmesi, örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı, çocuk işçiler, zorla veya cebren çalıştırma, güvenlik uygulamaları, yerli

halkların hakları, değerlendirme, tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi ve insan hakları şikayet mekanizmaları olarak sıralanmıştır.

Tablo 24’de yer alan bulgular incelendiğinde; %95 ile yatırım, değerlendirme ve güvenlik uygulamalarının şirketlerde en çok bahsedilen unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. %92 ile ayrımcılığın önlenmesi ve yerli halkların hakları, %84 ile örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı ve çocuk işçilerin şirketlerde en çok bahsedilen unsurlar sıralamasında üst sıralarda olduğu görülmektedir. Zorla veya cebren çalıştırma %65’lik paya sahip olduğu bu gösterge ile en az bahsedilen unsurlara girdiği görülmektedir. Tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi ve insan hakları şikayet mekanizmaları unsurlarının ise hiçbir şirket tarafından bahsedilmediği analiz sonuçları arasındadır.

Tablo.25. Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları:Toplum

Alt kategori:Toplum	%
Yerel toplumlar	96
Yolsuzlukla mücadele	92
Kamu politikası	95
Rekabete aykırı davranış	95
Uyum	95
Tedarikçinin toplum üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmesi	0
Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları	95

Tablo 25’de sosyal sürdürülebilirlik unsurlarının toplum alt kategorisinin BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunan firmaların kaçında var olduğu yüzdelik oran ile gösterilmektedir.

Sosyal sürdürülebilirlikte 4 alt kategori olması sebebiyle sosyal sürdürülebilirliğin unsurları ayrı ayrı incelenip tabloyla detaylandırılmıştır. Toplum alt kategorisi; yerel toplumlar, yolsuzlukla mücadele, kamu politikası, rekabete aykırı davranış, uyum, tedarikçinin toplum üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmesi ve toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları olarak sıralanmıştır.

Tablo 25’de yer alan bulgular incelendiğinde; %96 ile yerel toplumlar, %95 ile kamu politikası, rekabete aykırı davranış, uyum ve toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları şirketler tarafından en çok bahsedilen unsurlar arasındadır. %92’lik oran ile yolsuzlukla mücadelenin diğer unsurlardan sonra en çok bahsedilen unsurlar arasına girdiği analiz edilmiştir. Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları unsurunun ise hiçbir şirket tarafından bahsedilmediği analiz sonuçları arasındadır.

Tablo.26.Sosyal Sürdürülebilirliğin Şirketler Bazında Analiz Sonuçları: Ürün Sorumluluğu

Sosyal Sürdürülebilirlikte Ürün Sorumluluğu	%
Müşteri sağlık ve güvenliği	92
Ürün ve hizmet etiketlemesi	57
Pazarlama iletişimi	95
Müşteri gizliliği	90
Uyum	0

Tablo 26’da sosyal sürdürülebilirlik unsurlarının ürün sorumluluğu alt kategorisinin BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunan firmaların kaçında var olduğu yüzdeler oran ile gösterilmektedir.

Sosyal sürdürülebilirlikte 4 alt kategori olması sebebiyle sosyal sürdürülebilirliğin unsurları ayrı ayrı incelenip tabloyla detaylandırılmıştır. Ürün sorumluluğu alt kategorisi; müşteri sağlık ve güvenliği, ürün ve hizmet etiketlemesi, pazarlama iletişimi, müşteri gizliliği ve uyum olarak sıralanmıştır.

Tablo 26’da yer alan bulgular incelendiğinde; %95 ile pazarlama iletimi, %92 ile müşteri sağlık ve güvenliği, %90 ile müşteri gizliliği şirketler tarafından en çok bahsedilen unsurlar arasındadır. %57’lik oran ile ürün ve hizmet etiketlemesi şirketler tarafından az bahsedilen unsurlar arasına girdiği analiz edilmiştir. Uyum unsuru ise hiçbir şirket tarafından bahsedilemediği analiz sonuçları arasındadır.

3.4 İstatistiksel Analiz

Çalışmanın bu bölümünde, şirketlerin sürdürülebilirlik puanlarına etki eden değişkenlerin bulunması amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamındaki 37 şirketin 16 tanesi imalat sektöründe, 21 tanesi imalat sektörü dışında yer almaktadır. Şirketlere ait verilere, Kamuyu Aydınlatma Platformu’ndan (KAP) ve şirket web sitelerinden ulaşılmıştır.

Tablo 27 regresyon analizinde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenleri ve bu değişkenlere ait tanımsal istatistikleri göstermektedir. İstatistiksel analiz kapsamında, bağımlı değişken Sürdürülebilirlik _puan değişkeni iken; bağımsız değişkenler, firma_yaşı, y.k._üyesayısı, çalışan_sayısı, halka açıklık_oranı, ve sektör değişkenleridir. Bağımlı değişken olan Sürdürülebilirlik _puan; şirketlerin Tablo 8’de yer alan ekonomik sürdürülebilirlik, Tablo 9’da yer alan çevresel sürdürülebilirlik ve Tablo 10’da yer alan sosyal sürdürülebilirlik olmak üzere toplam 68 kavramdan kaç tanesine değindiğini göstermektedir. Şirketler sürdürülebilirlik raporlarını yayınlamalarına göre puanlandırılmıştır. Şirketlerde 68 kavram aranmıştır ve her bir kavram 1 puana tekabül etmektedir. Bu puanlamaya göre, kavramların tamamına değinen şirketler 68 puan alırken; kavramların hiçbirine değinmeyen şirketler 0 puan almıştır. Şirketin kaç yıldır faaliyette olduğunu gösteren değişken firma_yaşı’dır. Şirkete ait yönetim kurulundaki üye sayısının gösteren değişken y.k._üyesayısı’dır. Şirketin bünyesindeki çalışan sayısını gösteren değişken çalışan_sayısı’dır. Şirkete ait hisse senetlerinin halka arz edilerek işlem görme oranı gösteren değişken halka açıklık_oranı’dır. Şirketin imalat sektöründen olup olmadığını gösteren değişken sektör’dür. Tabloda yer alan N firma sayısını; Min ve

Maks, bir değişkene ait minimum ve maksimum düzeyleri; Ortalama tüm veri noktalarının toplanarak toplam veri sayısına bölünmesi sonucu çıkan değeri; standart sapma ise veri setinin ortalamaya olan uzaklığını gösterir.

Tablo.27. Tanımsal İstatistikler

Değişkenler	N	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma
Srdrlebilirlik_puan	37	3,00	63,00	56,0811	12,98798
firma_yaşı	37	6,00	15,00	9,3784	2,37289
y.k._yesayısı	37	19,00	95,00	51,0811	20,27913
alışan_sayısı	37	184,00	95920,00	10845,1622	18647,79459
halkaaıklık_oranı	37	15,00	64,00	32,7838	12,00726
Sektör	37	0,00	1,00	0,4324	0,50225
Valid N (listwise)	37				

Tablo 28 SPSS'te oluşturulan regresyon modelinin özetini göstermektedir. Bu kapsamda modelin açıklayıcılığını gösteren çoklu korelasyon katsayısı (R) 0,650 ve R Kare is 0,422'dir. Düzeltilmiş R² modelin genellenebilirliğini göstermektedir. Model rneklem yerine evrenden üretilmiş olsaydı toplam varyansın %32,9'unu açıklayacaktı (Tonta, 2007). Dolayısıyla, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklama oranı %42,2'dir. Oto korelasyon testi olan Durbin-Watson değeri 0 ile 4 arasında yer almalıdır. İdeali 2'dir. Bu modelde Durbin-Watson değeri 1,650'dir, dolayısıyla artık terimler (residuals) arasında oto korelasyon yoktur.

Tablo.28. Model zeti

Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin-Watson
1	0,650	0,422	0,329	10,63946	1,650

Tablo 29’da yer alan Anova Tablosu sonuçlarına göre, anlamlılık değeri 0,05’den küçük olduğu için çoklu regresyon katsayısı %5 anlamlılık seviyesinde geçerlidir. Buna göre bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki anlamlı ve geçerlidir.

Tablo.29. Varyans Analizi: Anova Tablosu

Model 1	Kareler Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Regresyon	2563,615	5	512,723	4,529	0.003
Atık	3509,142	31	113,198		
Toplam	6072,757	36			

Tablo.30. Katsayı Tablosu

Model	Standart olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t İstatistiği	Anlamlılık	Bağıntı İstatistikleri	
	B	Standart Hata	Beta			Tolerans	Varyans Artış Faktörü (VIF)
(Sabit)	59,365	9,664		6,143	0,000		
firma_yaşı	0,247	0,100	0,385	2,462	0,020**	0,761	1,315
y.k._üyesayısı	-1,527	0,914	-0,279	-1,671	0,105	0,669	1,495
çalışan_sayısı	0,000	0,000	-0,557	-3,085	0,004**	0,571	1,749
halkaaçıklık_oranı	0,125	0,174	0,116	0,719	0,477	0,720	1,389
sektör	3,403	3,724	-0,132	-0,914	0,368	0,899	1,113

** %5 seviyesinde anlamlıdır

Tablo 30 regresyon analizindeki bağımsız değişkenlerin; standart olmayan katsayılar (unstandardized coefficients), standart katsayılar (standardized coefficients), t istatistiği, anlamlılık (significance) düzeyi ve bağıntı istatistikleri (collinearity statistics) kapsamında istatistiksel sonuçlarını göstermektedir. B değeri

diğer değişkenler sabit tutulduğunda, sözkonusu bağımsız değişkendeki birim artışa karşılık bağımlı değişkendeki değişim miktarını gösterir. Modele katkısı daha fazla olan değişkenin Beta katsayısı daha büyüktür (www.istatistik.gen.tr). Çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) olup olmadığı VIF değerine bakılarak anlaşılmaktadır. VIF değeri 10'dan küçük eşit ise çoklu doğrusal bağlantı yoktur. Bu modele giren tüm değişkenlerin VIF değerleri 10'dan küçük olduğu için çoklu doğrusal bağlantı yoktur. Oluşturulan regresyon modeli varsayım testlerinden geçmiştir. Tablo 30'da yer alan sonuçlara göre firma yaşı ve çalışan sayısı değişkenlerinin anlamlılık değeri (significance) 0,05 değerinden düşüktür. Dolayısıyla bu değişkenlerin %5 anlamlılık düzeyinde şirketlerin sürdürülebilirlik puanları üzerinde etkisi vardır. Firma yaşı ve çalışan sayısı arttıkça şirketlerin sürdürülebilirlik puanları da artmaktadır.

SONUÇ

Şirketler devamlılıklarını sürdürmek için sürdürülebilirlik raporları yayınladılar. Sürdürülebilirlik raporları şirketlerin geleceğine ayna tutmakla beraber, ileride doğacak rekabet ortamına küresel bir zemin hazırlamaktadır. Raporlama yapılırken şirketin ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerinin hepsi göz önünde bulundurularak geniş bir raporlama sistemi oluşturulmaktadır. Bu sebeple, şirketler günümüz dünyasında sürdürülebilirlik raporlarına ihtiyaç duymaktadır. Dünya çapında her şirketin yapabileceği sürdürülebilirlik raporları, şirketlerin şeffaflığını gözler önüne sererek, şirketlerin gelecek vizyonlarını rahatça oluşturabilmeleri için zemin oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, sürdürülebilirlik ile ilgili kavramlar GRI / G4 (GRI, 2015) Raporlama Standardında yer alan Özel Standart Bildirimler başlığı incelenerek elde edilen unsurlar ile içerik analizi oluşturulan kavramlar, BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde işlem gören şirketlerde içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Sürdürülebilirlik; üç ayrı grupta incelenmiştir. Her grup genel bir çerçeve içerisinde unsurlara ayrıldıktan sonra bu unsurlar tekrar detaylandırılarak kavram şeklinde belirtilmiştir. Belirlenen unsurlar ve kavramlar BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde işlem gören firmaların yalnızca 37 tanesinin sürdürülebilirlik raporlarına ulaşıldığından sadece onlara uygulanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlamasına ulaşamayan şirketlerden 11 şirketin faaliyet raporları incelendiğinde çoğunluğun sürdürülebilirlik raporu ile ilgili hiçbir çalışmasına rastlanmamaktadır. Geriye kalan 2 şirketten birinin sürdürülebilirlik raporu hazırlamaya yeni başladığı görülmüş olup, diğer şirketin ise sitesinde sürdürülebilirlik raporu bulunup açılmasına izin verilmemektedir.

Sürdürülebilirlik raporu bulunan 37 firmaya uygulanan analizler sonucu şirketler sektörlere göre sınıflandırma yapılarak gruplandırıldığında sürdürülebilirlik anlayışına her sektörün aynı seviyede önem vermediği görülmüştür. En çok önem veren sektör imalat sanayi ve mali kuruluşlar olurken en az önem veren sektörler teknoloji, elektrik, gaz, su, toptan, perakende, ticaret ve ulaştırma, haberleşme ve depolama sektörleri olarak aynı sırada yer almaktadır. Sürdürülebilirlik üç ayrı bölüme ayrılmış şekliyle; ilk olarak unsurlara yapılan tekrarlar, daha sonrasında kavramlara yapılan tekrarlar olarak şirketlerin ne kadarının değindiği yüzdelik oran

ile belirtilmiştir. İlk olarak ekonomik sürdürülebilirlikte yer alan unsurlarda ekonomik performans en üst sırada iken, piyasa varlığı dolaylı ekonomik etkiler ve satın alma uygulamaları ise en az tekrarlanmıştır. Çevresel sürdürülebilirlikte ise en az vurgulanan unsurlar; biyolojik çeşitlilik, malzemeler (geri dönüş), nakliye, uyum ve malzemeler olup, ürün ve hizmetler en çok vurgulanan unsurlardır. Son sürdürülebilirlik olan sosyal sürdürülebilirlikte 4 alt kategorinin ana sonucu olarak; en çok tekrarlanan unsurun yerel toplumlar olduğu, bunu takiben iş sağlığı ve güvenliği, iş gücü uygulamaları, şikayet mekanizmaları, yatırım, güvenlik uygulamaları, değerlendirme, kamu politikası, rekabete aykırı davranış, uyum, toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizmaları, pazarlama iletişimi, en çok tekrarlanan unsurlar arasındadır. Tedarikçinin iş gücü uygulamaları, şikayet mekanizmaları, tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi, insan hakları şikayet mekanizmaları, tedarikçinin toplum üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmesi ve uyum unsurları ise şirketler tarafından hiç bahsedilmemiştir.

Ayrıca çalışma kapsamında gerçekleştirilen regresyon sonuçlarına göre, firma yaşı ve çalışan sayısı arttıkça şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının içeriği de daha kapsamlı hale gelmektedir. Yapılan bu çalışmanın amacı GRI / G4 (GRI, 2015) Raporlama Standardında yer alan Özel Standart Bildirimler başlığı ile sürdürülebilirlik raporlarının ana hatlarını oluşturan unsurlar seçilerek, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören sürdürülebilirlik endeksi yayınlayan firmalara dair analizlerden yola çıkarak ortak bir raporlama zemini oluşturmak ve elde edilen verilerle şirketler için kullanılabilir raporlar elde etmektir. Zaman içerisinde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ndeki şirketlerin artması ile her artan şirketin sürdürülebilirlik raporlarını GRI / G4 (GRI, 2015) Raporlama Standardına uygun olarak hazırlayıp halka açması hedeflenmektedir. Bu sayede daha geniş veriler elde edilerek, geleceğe ışık tutması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Accountability Principles Standard. (2008). https://www.accountability.org/wp-content/uploads/2016/10/AA1000APS_english.pdf.

Ağca, B. (2002). Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg, 26 Ağustos-4 Eylül 2002), http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa. (erişim tarihi: 17.02.2018).

Akbank. https://www.akbank.com/trtr/Yatirimcii_liskileri/Documents/2017_Akbank_S%3%bcrd%3%bcr%3%bclebilirlik_Raporu.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Akenerji. <http://www.akenerji.com.tr/Dosya/Dokuman/SRD2018.PDF>. (15.01.2018)

Aksa. https://www.aksa.com/ca/docs/2EBEF38E28E14_86E9613AA47FA2_524/ED25BF06C9E1_4612AA828D047582CD4E.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Aksaenerji. <http://img-aksaenerji.mncdn.com/media/30469/aksa-enerji-2017-yili-surdurulebilirlik-raporu.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Aksoy, Ç. (2013). Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye'deki İşletmelerde Uygulanması. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul.

Altan, E. (2017). Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesi <https://slidex.tips/download/srdleblrlik-performansinin-deerlendirilmesne-ynelk-lek-ners-ve-trkye-dek-letmelerd>. (erişim tarihi: 22 Nisan 2018).

Altınay, K.K.S.D.Ş. (2017). Sürdürülebilirlik Endeksinin Bankacılık Sektörü Hisse Senedi Değerlerine Etkileri, Bist Sürdürülebilirlik Endeksi Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 34(17), 14-20.

Altun, N. (2018). Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanmasında Küresel Raporlama İlkeleri (Yayımlanmış Doktora Tezi), Sabancı Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul.

Altuntaş, C. T, D. (2012). Sürdürülebilir Tedarik Zincirleri: Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 1302-3284.

Anadolu Cam. http://www.sisecamcamambalaj.com/sites/catalogs/tr/Documents/surdurulebilirlik/anadolucam_tr.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Anadolu Efes. http://www.anadoluefes.com/dosya/surdurulebilirlik_raporu_tr/Anadolu_Efes_Surdurulebilirlik_Raporu_TR12112018.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Arçelik. [http://www.arcelikas.com/UserFiles/file/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BCl%C3%BCr%C3%BCr%C3%BCr%2017.pdf](http://www.arcelikas.com/UserFiles/file/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BCl%C3%BCr%C3%BCr%C3%BCr%C3%BCr%2017.pdf). (erişim tarihi: 15.01.2018)

Aracı, H. Y, F. (2017). Şeffaflık ve Hesap Verebilirliğin Sağlanmasında Sürdürülebilirlik Raporları: BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi, Celal Bayar Üniversitesi, *İktisadi ve İşletme Dergisi*, 12(30), 786-801.

Arıcı, N. A, N. (2018). Finansal Hizmetler Sektöründe Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlaması: Sürdürülebilirlik Raporları Üzerine Ampirik Bir Araştırma, 20(3), 578.607. <https://dx.doi.org/10.31460/mbdd.382815>.

Aselsan. https://www.aselsan.com.tr/tr-tr/yatirimciliskileri/Documents/Surdurulebilirlik/ASELSAN_Surdurulebilirlik_Raporu_2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Aygaz. https://www.aygaz.com.tr/uploads/kurumsal/surdurulebilirlik/2bbe6e95_d42_1_4ec1_9677_3ed560e8340e_skr_2016-2017_tr_final.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Başdeğirmen, A. M, T. (2017). Lojistik Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Performanslarının GRI İlişkisel Analiz ile Değerlendirilmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(2), 327-340.

Birincioğlu, N. A, T. (2014). Aile İşletmeleri Kurucularının ve Aile Değerlerinin Aile İşletmelerinin Sürdürülebilirliği Üzerine Etkisi: Trabzon Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Borsa İstanbul, (2018). <https://www.borsaistanbul.com>. (erişim tarihi: 04.10.2018)

Boiral, O. (2013), Sustainability Reports as Simulacra? A Counter - Account of a A+ GRI reports, *Journal of Accounting, Finance and Economics*, 26(7), 1036-1071, <https://doi.org/10.1108/AAAJ-04-2012-00998>.

- Brisa Bridgestone. <http://www.brisa.com.tr/surdurulebilir-yaklasimimiz-1/surdurulebilirlik-raporlarimiz>. (erişim tarihi: 15.01.2018)
- Can, E. Ö, B. (2018). Türk İhracat Şirketleri Sürdürülebilirlik İfadeleri Üzerine İçerik Analizi, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 29-84.
- Ceran, B. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı ve Ölçümüne İlişkin Bir Ön Çalışma, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(2), 1303-1732.
- Coca Cola. https://cci.com.tr/Portals/3/images/CCI_SUST_2017_SR.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)
- Çetin, Ç. V, S. F, C. (2015). Sürdürülebilirlik Raporlamasında Paydaş Katılımı: Türkiye'deki Firmaların Analizi, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*,6(6). 9-35.<https://dx.doi.org/10.18354/esam.12164>
- Çimsa. <https://www.cimsa.com.tr/ca/docs/71DDECEE521E470BA4ADA95A091840/E1AF9BA703DC4495971A0F6F1D62CFD3.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)
- Çevre Mühendisleri Odası. (2017). www.cmo.org.tr. (erişim tarihi: 27.11.2017)
- Doğuş. https://www.dogusotomotiv.com.tr/newdogusotomotiv_files/201862915845977_DOAS_KURUMSALSURDURULEBILIRLIK_RAPORU_2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2017). www.dpb.gov.tr. (erişim tarihi: 19.08.2018)
- Ekergil, V. G, M., (2017). Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Standartlarına Göre Seçilen Otellerin Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi ve Değerlendirilmesi, *Berjournal*, pp859-871(8), 1309-2448.
- Erdemir. https://www.erdemir.com.tr/Sites/1/upload/files/OMMG_2017_SR_TR-2489.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)
- Ertan, Y. (2018). Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 11(3), 463-478.
- Eşkin, P. (2017). Tarih Boyu Sürdürülebilirlik Kavramı ve Açıklamaları. <http://ekolojist.net/tarih-boyu-surdurulebilirlik-kavrami-aciklamalari/>. (erişim tarihi:17.02.2018).

Eşkinat, R. (2012). Sosyal Sermayenin Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkisi, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 15(4), 75-90.

Fernandez, B. R, S. R, S. (2013). Effect Stakeholders' Pressure on Transparency of Sustainability Reports within the GRI Framework, *Journal of Business Ethics*, 122(1), 53-63.

Ford. https://www.fordotosan.com.tr/documents/Documents/Surd_Raporlari/Ford_Otosan_Surdurulebilirlik_Raporu.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Gençoğlu, A. A, A. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları, Uludağ Üniversitesi, *Bilimsel Araştırma Projeleri*.

Global Compact. (2018). <http://www.globalcompactturkiye.org/un-global-compact-hakkinda/>. (erişim tarihi: 20.04.2019)

Global Reporting Initiative. (2015). <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G3-Reporting-Guidelines.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Global Yatırım. https://globalyatirim.com.tr/files/20180511/GYH_surdurulebilirlik_raporu_2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Guthrie, J. F, F. (2018). GRI Sustainability Reporting by Australian Public Sector Organizations, *Journal of Public Money and Management*, 28(6), 361.366.

Hancıoğlu, Y. G, İ. T, R. (2018). Yeşil Yaklaşımlar ve Sürdürülebilirliğin Yükselişi: İşletmeler Sürdürülebilirlik Raporlarına Neden Önem Veriyor? Ankara Üniversitesi.

Hoştut, S. (2016). İtibarlı Şirketlerin İşgücü ve İnsana Yakışır İş Uygulamaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(2), 327-240.,

İstatistik, www.istatistik.gen.tr/?p=83 (Erişim Tarihi: 20/04/2019)

Joannis, N. T, T. (2013). Development of a Sustainable Balanced Scorecard Framework, *Journal of Business Strategy and Environment*, 269-284.

Kılıç, S. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Ekonomik Boyutuna Bir Yaklaşım, Niğde Üniversitesi, Niğde.

Kızılırmak, İ. (2011). Dünya’da ve Türkiye’deki Turizm İşletmelerine çevre korumaya yönelik Uygulamalar, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1-12.

Koç. <https://www.koc.com.tr/tr-tr/surdurulebilirlik/CSRRReports/Koc-Toplulugu-2016-2017-Surdurulebilirlik-Raporu.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Kordsa. https://www.kordsa.com/tr/images/pdf/kordsa_2017_surdurulebilirlik_raporu_tur.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Lale, Z. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Temeline Dayalı Yaşanabilir Çevre Oluşturulması: Eskişehir Tepebaşı İlçesi Örneği. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Üniversitesi, SBE, Eskişehir.

Laurence, R. S, C. (2012). An Analysis İndicators Disclosed in Corporate Sustainability Reports, *International Journal of Economics and Administartive Studies*, 103-118.

Logo. <https://www.logo.com.tr/content/LogoSurdurulebilirlikRaporu2017-TR.pdf> (erişim tarihi: 15.01.2018)

Migros. <https://www.migroskurumsal.com/userfiles/image/pdf/migros-surdurulebilirlik-raporu-2017.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Once, S. O, A. Y, G. (2015). Corporate Sustainability Reporting and Situation in Turkey, *Journal of Economics, finance and accounting*, 2(2).

Otokar. https://www.otokar.com.tr/tr-tr/kurumsal/otokar-hakkinda/Documents/Otokar_Surdurulebilirlik_Raporu_2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Polisan. http://polisanholding.com/pdf/PolisanHolding_SurdurulebilirlikRaporu_2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Saban, M. K, H. K, M. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik ile İlgili Raporlama Çerçevesi ve Sürdürülebilir Raporlamada Muhasebenin Rolü, *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(10), 1-115.

Sabancı. <https://www.sabanci.com/documents/raporlar/surdurulebilirlik/surdurulebilirliktr20181025.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Saydam, A. (2016). Sürdürülebilirlik İletişimin Derin Mavisi, 2.bs., İstanbul, Boyut Yayın Grubu.

Şahin, Z. Ç, F. K, A. (2017). Sürdürülebilirlik Raporlarının Sektörlere ve Yıllara Göre Analizi, *International Journal of Economics and Administrative Studies*,17(32), 1307-9832.

Şişe Cam. http://www.sisecamkimyasallar.com/sites/catalogs/tr/Documents/surdurulebilirlik-raporlari/soda_sanayii_2016.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Şekerbank. <https://www.sekerbank.com.tr/docs/default-source/faaliyet-raporlari/surdurulebilirlik-2017.pdf?sfvrsn=3>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Tavhl. http://www.tavhavalimanlari.com.tr/tr-TR/Documents/2016_2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Tekeli, İ. (2001). Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler: Cevat Geray'a Armağan, *Mülkiyeliler Birliği Yayınları*, 25.

Tofaş. https://tofas.com.tr/_catalogs/masterpage/file/TOFAS%20Surdurulebilirlik%20RAPORU%202017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Tonta, Yaşar. (2007). yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/courses/fall2007/sb5002/sb5002-11-regresyon-analizi.pdf (Erişim Tarihi: 20/04/2019)

Toprak, D. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar, *Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Dergisi*, Isparta,2-4.

Turhan, G.Ö.R.A.R. (2018). Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı, Stratejik Önemi ve Sürdürülebilirlik Performansı Ölçümü Literatür Çalışması, *Ege Staretejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 17-37.

Turkcell. http://d.turkcell.com.tr/Downloads/hakkimizda/pdf/UNGC_2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Turkish Airlines. http://investor.turkishairlines.com/documents/ThyInvestorRelations/download/yillik_raporlar/thy-surdurulebilirlik-06-kasim-2018.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Türkiye Halkbank. https://www.halkbank.com.tr/images/misc/yatirimciliskileri/mali_tablo/faaliyet_raporlari/2015/surdurulebilirlik_raporu/halkbank_rapor_dizgi_surdurulebilirlik.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Türkiye İş Bankası. https://www.isbank.com.tr/TR/hakkimizda/surdurulebilirlik_raporlarımız/Documents/SurdurulebilirlikRaporu2017.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası. http://www.tskb.com.tr/i/assets/document/pdf/tskb_surdurulebilirlik_raporu_2015.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Türkiye Şişecam. http://www.sisecamcamambalaj.com/sites/catalogs/tr/Documents/surdurulebilirlik/anadolucam_tr.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Vakıfbank. https://www.vakifbank.com.tr/documents/surdurulebilirlik_surdurulebilirlik_rapor_ocak14_haziran15_V2.pdf. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Ulker. <http://www.surdurulebilirlik.ulker.com.tr/ulker-surdurulebilirlik.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Yapı kredi. https://assets.yapikredi.com.tr/WebSite/_assets/pdf/arsiv_surdurulebilirlik/SurdurulebilirlikRaporu2017.pdf?v2. (erişim tarihi: 15.01.2018)

Yavuz, A. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 63-86.

Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma, *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 181-208.

Yeşil Ekonomi. (2016). <http://yesilekonomi.com/kose-yazilari/ethem-yenigun/gri-raporlarına-genel-bir-bakis>. (erişim tarihi: 03.01.2018)

Zorlu. <https://www.zorluenerji.com.tr/uploads/pdf/pdflist/surdurulebilirlik-raporu-2016-2017-4.pdf>. (erişim tarihi: 15.01.2018)

EK.1.Analiz Kapsamındaki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının Web Siteleri

KISALTMA	ŞİRKET ADI	SEKTÖR		W E B	P D F	RA PO R	Hİ ÇB İ R İ
1. AKBNK	AKBANK T.A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	https://www.akbank.com/tr-tr/Yatirimci-iliskileri/Documents/2017_Akbank_S%c3%berd%c3%bcr%c3%bclebilirlik_Raporu.pdf	X		X	
2. AKENR	AKENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	ELEKTRİK GAZ VE SU / ELEKTRİK GAZ VE BUHAR	http://www.akerji.com.tr/Dosya/Dokuman/SRD2018.PDF	X		X	
3. AKSA	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.	İMİALAT SANAYİİ / KİMYA, PETROL KAUCUK VE PLASTİK ÜRÜNLER	https://www.aksa.com/ca/docs/2EBEF38E28E1486E9613AA47FA2524/ED25BF06C9E14612AA828D047582CD4E.pdf	X		X	
4. AKSEN	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.	ELEKTRİK GAZ VE SU / ELEKTRİK GAZ VE BUHAR	http://img-aksaenerji.mncdn.com/media/30469/aksa-enerji-2017-yili-surdurulebilirlik-raporu.pdf	X		X	
5. AEFES	ANADOLU EFES	İMİALAT SANAYİİ / GIDA, İÇKİ VE TÛTÛN	http://www.anadoluefes.com/dosya/surdurulebilirlikraporu_tr/An	X		X	

	BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.		adolu Efes Sur durulebilirlik_R aporu_TR12112 018.pdf				
6. ANELE	ANEL ELEKTRİK PROJE TAAHHÜT VE TİCARET A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ					X
7. ARCLK	ARÇELİK A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL EŞYA, MAKİNE VE GEREÇ YAPIM	http://www.arcelikas.com/UserFiles/file/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlikRaporu2017.pdf	X		X	
8. ANACM	ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / TAŞ VE TOPRAĞA DAYALI	http://www.sisecamcamambalaj.com/sites/catalogs/tr/Documents/surdurulebilirlik/anadolucam_tr.pdf	X		X	
9. ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TEKNOLOJİ / SAVUNMA	https://www.asehsan.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/Documents/Surdurulebilirlik/ASELSAN_Surdurulebilirlik_Raporu_2017.pdf	X		X	
10. AYGAZ	AYGAZ A.Ş.	İNŞAAT VE BAYINDIRLIK / İNŞAAT VE BAYINDIRLIK İŞLERİ	https://www.aygaz.com.tr/uploads/kurumsal/surdurulebilirlik/2bbe6e95_d421_4ec1_9677_3ed560e8340e_skr_2016-2017_tr_final.pdf	X		X	

11. BRISA	BRİSA BRIDGESTONE SABANCI LASTİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL EŞYA, MAKİNE VE GEREÇ YAPIM	http://www.brisa.com.tr/surdurulebilir-yaklasimimiz-1/surdurulebilirlik-raporlarimiz	X		X	
12. CCOLA	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / GIDA, İÇKİ VE TÜTÜN	https://cci.com.tr/Portals/3/images/CCI_SUST_2017_SR.pdf	X		X	
13. CIMSA	ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / TAŞ VE TOPRAĞA DAYALI	https://www.cimsa.com.tr/ca/docs/71DDECEE521E470BA4ADA95A091840/E1AF9BA703DC4495971A0F6F1D62CFD3.pdf	X		X	
14. DOHOL	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ					X
15. DOAS	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL EŞYA, MAKİNE VE GEREÇ YAPIM	https://www.dogusotomotiv.com.tr/newdogusotomotiv_files/201862915845977_DOAS_KURUMSALSURDURULEBİLİRLİK_RAPORU_2017.pdf	X		X	

16. EREGL	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL ANA SANAYİ	https://www.erdemir.com.tr/Sites/1/upload/files/OMMG_2017_SR_TR-2489.pdf	X		X	
17. FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL ANA SANAYİ	https://www.fordotosan.com.tr/documents/Documents/Surd_Raporlari/Ford_Otosan_Surdurulebilirlik_Raporu.pdf	X		X	
18. GLYHO	GLOBAL YATIRIM HOLDİNG A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ	https://globalyatirim.com.tr/files/20180511/GYH_surdurulebilirlik_raporu_2017.pdf	X		X	
19. SAHOL	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ	https://www.sabanci.com/documents/raporlar/surdurulebilirlik/surdurulebilirliktr20181025.pdf	X		X	
20. KCHOL	KOÇ HOLDİNG A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ	https://www.koc.com.tr/tr-tr/surdurulebilirlik/CSRReports/Koc-Toplulugu-2016-2017-Surdurulebilirlik-Raporu.pdf	X		X	
21. KORDS	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / TEKSTİL ÜRÜNLERİ	https://www.kordsa.com/tr/imag es/pdf/kordsa_2017_surdurulebilirlik_raporu_tur.pdf	X		X	

22. LOGO	LOGO YAZILIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TEKNOLOJİ / SAVUNMA	https://www.logo.com.tr/content/LogoSurdurulebilirlikRaporu2017-TR.pdf	X		X	
23. MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.	TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET, OTEL VE LOKANTALAR / TOPTAN TİCARET	https://www.migroskurumsal.com/userfiles/image/pdf/migros-surdurulebilirlik-raporu-2017.pdf	X		X	
24. NETAS	NETAŞ TELEKOMÜNİKA SYON A.Ş.	İDARİ VE DESTEK HİZMET FAALİYETLERİ / SEYAHAT ACENTESİ, TUR OPERATÖRÜ VE DİĞER REZERVASYON HİZMETLERİ İLE İLGİLİ FAALİYETLER			X		
25. OTKAR	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL EŞYA, MAKİNE VE GEREÇ YAPIM	https://www.otokar.com.tr/tr-tr/kurumsal/otokar-hakkinda/Documents/Otokar_Surdurulebilirlik_Raporu_2017.pdf	X		X	
26. PGSUS	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ					X
27. PETKM	PETKİM	ELEKTRİK GAZ VE SU / ELEKTRİK GAZ VE BUHAR					X

	PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.						
28. POLHO	POLİSAN HOLDİNG A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIKLAR I	http://polisanholding.com/pdf/PolisanHolding_SurdurulebilirlikRaporu_2017.pdf	X		X	
29. SODA	SODA SANAYİİ A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ	http://www.sise.camkimyasallar.com/sites/catalogs/tr/Documents/surdurulebilirlik-raporlari/soda_sanayii_2016.pdf	X		X	
30. SKBNK	ŞEKERBANK T.A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	https://www.sekerbank.com.tr/docs/default-source/faaliyet-raporlari/surdurulebilirlik-2017.pdf?sfvrsn=3	X		X	
31. TATGD	TAT GIDA SANAYİ A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / GIDA, İÇKİ VE TÜTÜN					X
32. TAVHL	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIKLAR I	http://www.tavhavalimanlari.com.tr/tr-TR/Documents/2016_2017.pdf	X		X	
33. TKFEN	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIKLAR I					X
34. TUPRS	TÜPRAŞ-	ELEKTRİK GAZ VE SU / ELEKTRİK GAZ VE BUHAR					X

	TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.						
35. TTKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	İLETİŞİM, HABERLEŞME					X
36. TTRAK	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL EŞYA, MAKİNE VE GEREÇ YAPIM					X
37. THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	MALİ KURULUŞLAR / HOLDİNGLER VE YATIRIM ŞİRKETLERİ	http://investor.turkishairlines.com/documents/ThyInvestorRelations/download/yillik_raporlar/thy-surdurulebilirlik-06-kasim-2018.pdf	X		X	
38. TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL SANAYİ	https://tofas.com.tr/_catalogs/masterpage/file/TOFAS%20Surdurulebilirlik%20RAPORU%202017.pdf	X		X	
39. TCELL	TURKCELL	İLETİŞİM HABERLEŞME	http://d.turkcell.com.tr/Downloads/hakkimizda/pdf/UNGC_2017	X		X	

	İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.		pdf				
40. GARAN	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI			X		
41. HALKB	TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	https://www.halkbank.com.tr/images/misc/yatirimciliskileri/mali_tablo/faaliyet_raporlari/2015/surdurulebilirlik_raporu/halkbank_rapor_dizgi_surdurulebilirlik.pdf	X		X	
42. ISCTR	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	https://www.isbank.com.tr/TR/hakkimizda/surdurulebilirlik/raporlarimiz/Documents/SurdurulebilirlikRaporu2017.pdf	X		X	
43. TSKB	TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	http://www.tskb.com.tr/i/assets/document/pdf/tskb_surdurulebilirlik_raporu_2015.pdf	X		X	
44. SISE	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / TAŞ VE TOPRAĞA DAYALI	http://www.sisecamcamambalaj.com/sites/catalogs/tr/Documents/surdurulebilirlik/anadolucam_tr.pdf	X		X	

45. VAKBN	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	https://www.vakifbank.com.tr/documents/surdurulebilirlik/surdurulebilirlik_rapor_ocak14_haziran15_V2.pdf	X		X	
46. ULKER	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / GIDA, İÇKİ VE TÜTÜN	http://www.surdurulebilirlik.ulker.com.tr/ulker-surdurulebilirlik.pdf	X		X	
47. VESBE	VESTEL BEYAZ EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL EŞYA, MAKİNE VE GEREÇ YAPIM					X
48. VESTL	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İMALAT SANAYİİ / METAL EŞYA, MAKİNE VE GEREÇ YAPIM					X
49. YKBNK	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	MALİ KURULUŞLAR / BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	https://assets.yapikredi.com.tr/WebSite/_assets/pdf/arsiv/surdurulebilirlik/SurdurulebilirlikRaporu2017.pdf?v2	X		X	
50. ZOREN	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	ELEKTRİK GAZ VE SU / ELEKTRİK GAZ VE BUHAR	https://www.zorluenerji.com.tr/uploads/pdf/pdflist/surdurulebilirlik-raporu-2016-2017-4.pdf	X		X	